

МИКОЛА ВАСИЛЕНКО

**ТРАНЗИТ
САМОЦВІТІВ**

Переклади

Київ–Херсон
“ПРОСВІТА”
2012

**Автор висловлює ширу подяку
Херсонській обласній організації
Всеукраїнського товариства
політичних в'язнів і репресованих
за сприяння у виданні книжки.**

“Транзит самоцвітів” — книга поетичних перекладів, здійснених Миколою Василенком з англійської, німецької, угорської, словацької, чеської, польської, болгарської, білоруської, російської, єврейської (ідіш), чеченської, інгушської, осетинської, карачаївської, абазинської, вірменської, грузинської мов. Більшість із них публікується вперше. Микола Василенко гідно продовжує перекладацькі традиції Григорія Кочура, сутність яких — збереження духу, змісту і форми оригіналу, філігранна відточеність мови.

ББК 84(4Укр)
В19

Передмова і ред. Н.Д. Чухонцевої

В19

Василенко М.О.

Транзит самоцвітів: Переклади. — К.—Херсон: Просвіта, 2012. — 247 с.

ISBN: 978-966-2133-73-8

© Василенко М.О., 2012
© “Просвіта”, 2012

ТРАНЗИТ ПОЕЗІЇ КРІЗЬ ЧАС І ПРОСТОР

*Nemo sibi nascitur.
Ніхто не народжується
тільки для себе.*

За висловом І.Франка, переклад прокладає “золоті мости” взаєморозуміння між народами. “Душа мистецтва живиться донорською кров’ю перекладачів”, – таким афористично сформульованим реченням завершила свою передмову до книги Григорія Кочура “Друге відлуння” Марина Новикова. Вона вважає, що переклади стали героями нашого часу не тільки через культуртрегерську свою роль: “Вони вразили нас іншим. Творчість гине двічі: спершу – в газовій камері, потім – у Леті. А якщо вона зникає безслідно й безплідно, – то навіщо вона? Творчість не гине ніколи. Цього навчили нас переклади. Бухенвальд був після Веймара, але переклади воскресили Гете з бухенвальдського попелу. Справжнє бессмертя мистецтва – не в погруддях зацькованих геніїв, а в перекладах. Справ-

жня свобода мистецтва – не в зухвалих маніфестах і не в уїдливих сатирах, а в перекладах”.

Той факт, що Микола Василенко на всіх етапах своєї творчості займався перекладами, засвідчує глибоке розуміння їхньої особливої місії в культурі та у розширенні духовних обріїв народів. Для нього особисто це заняття стало виходом у царину свободи. Перші свої переклади М.Василенко здійснив, коли був політв'язнем (1947–1955). До цього виду творчості молодого поета заохочував Г.Кочур, з яким вони потоваришували ще з тих часів. М.Василенко і досі продовжує саме його перекладацьку традицію, сутність якої полягає у максимальному наближенні до першотексту. Звісно, досягти абсолютної відповідності поетичного перекладу оригіналові неможливо, що зумовлено відмінностями між мовами, культурними кодами, індивідуальними стилями автора й інтерпретатора та багатьма іншими факторами. М.Василенко, як і Г.Кочур, завжди прагне зберегти зміст і дух, образну мову, версифікаційні та стилеві особливості першотекстів. Елементи вільного перекладу в нього трапляються дуже рідко. Твори для перекладу вибрані з тонким естетичним смаком. Отже, назва нової книги М.Василенка цілком відповідає її змістові.

“Транзит самоцвітів” відкривається перекладами з **англійської** та **американської** ро-

мантичної поезії, якою М.Василенко здавна захоплюється. Деякі вірші (“Шильйон” і “Безсонних сонце...” Джорджа Гордона Байрона, “Коник і цвіркун” Джона Кітса та інші) вже мають кілька перекладацьких інтерпретацій українською мовою, але слід зважити на авторитетну думку Ф.-Д.-Е.Шлейермахера про потребу повторних перекладів, кожен з яких може відтворити ті риси оригіналу, які відсутні в попередніх інтерпретаціях. Англійський гумор дуже важко передати іншою мовою, проте М.Василенко близькуче це зробив у перекладах фольклорних творів. Він відкрив для українського читача такий жанр усної народної творчості, як лимерики (вперше деякі з них були опубліковані у збірці “Ключ від королівства”). За визначенням О.Мокровольського, лимерик – “це веселий п’ятирядковий вірш, в якому часто висміювалися знайомі люди. У лимериках у кінці першого рядка часто називається адреса героя – місто, село чи країна... Далі розповідається про його “дивацтва”, і останній рядок – “підсумковий”, мов луна повторює перший...”. Василенкові переклади з англійської поезії проаналізував В.Тарабановський у статті “Микола Василенко-перекладач” (див.: Микола Василенко: літературні розвідки, бібліографічні нариси. – Херсон, 1996. – С. 25-30), де слушно відзначив, що вони анітрохи не поступаються перекладам С.Маршака, В.Мисика, Д.Михайлова-

кого, О.Мокровольського, М.Пилинського. До цього переліку можна додати ще й Д.Павличка (див. переклад “Коника і цвіркуна” Джона Кітса у його книгах “Сонети” та “Світовий сонет”) і Г.Кочура (див. переклади поезій “Коник і цвіркун” Джона Кітса, “Безсонних сонце...” Джорджа Гордона Байрона, “Озімандія” Персі Біші Шеллі у книзі “Друге відлуння”).

З німецької мови М.Василенко переклав дві поезії Йоганна Вольфганга Гете: “Знайшов” і “Прометей”. Йому вдалося не тільки досягти змістової точності, а й близьку передати ритмомелодику і стиль кожного з цих творів. Перший з них українською мовою звучить, здається, ще милозвучніше, ніж німецькою. Наприклад:

Блукав у лісі
Я без мети,
Не хтів нічого
Отам знайти.

Дивлюся, квітка,
Немов грибок,
...Цвіте, сіяє,
Мов блиск зірок.

Славнозвісний гімн “Прометей” у перекладі М.Василенка сповнений дійсно Гетевського героїчного пафосу. Перекладач зберіг вільний розмір і складну строфіку оригіналу. Переклад Миколи Василенка ближчий до першотексту, ніж переклад Миколи Терещенка. Порівняймо:

Коли я був малим
і добре ще не знати нічого,
до тебе очі зводив,
мов ухо там було,
щоб почути моє благання,
і серце,
щоб співчувати пригнобленим.

(М.Василенко).

...Як я малим був,
Не відав, що робити, —
Звертав заблудлий погляд
До сонця, чи немає там
Ушай, що чують зойк благання,
Сердець, подібних на моє,
Що всіх пригнічених жаліє.

(М.Терещенко).

М.Терещенко відходить не лише від форми оригіналу, а й подекуди від змісту. “Прометей” Гете – гнівний монолог титана, адресований Зевсові, який наказав прикувати його до скелі. Чому в Терещенковому тексті герой “Звертав заблудлий погляд / До сонця” можна тільки дивуватися. Богом сонця у давніх греків був Геліос, який не міг скасувати наказу головного бога на Олімпі. Найбільший же прорахунок М.Терещенка у тому, що нічого подібного немає і не могло бути у першотексті. Отже, переклад М.Василенка досконаліший.

Угорська поезія репрезентована у книзі “Транзит самоцвітів” віршем Гарбара Деве-

чері “Вечір Тіноді у Шарварі”. Мова перекладу сприймається легко. М.Василенко зберіг зміст, тропіку і вільний вірш першотексту.

Найбільше у книзі перекладів зі слов'янських мов: зі **словачької** (“Нітра” Андрія Сладковича), з **чеської** (“Хвиля” Франтішека Нехватала), з **польської** (“Блокнот” Антоні Слонімського, вісім віршів Леопольда Страффа, “Із крихтами молодості...” Юліана Тувіма, десять віршів Станіслава Місаковсього), з **болгарської** (“Кохання” Івана Пейчева, “Спадщина” Кирила Христова Гончева, “Шумен” Борислава Геронтієва, “Дума про Аспаруха”, “Коловорот”, “Літо” Нели Данчевої, “Мандрівник”, “Слід”, “Ряжені” Огняна Спиридонова, “Синівське” Цоньо Палазова, “Партизанска маті”, “Зима” Младена Проданова, “Тридцять років” Славчо Николова, “Як витягти тебе...” Сніжани Кралевої, “Над аркушем”, “Червоні коні”, “Мовчання” Рози Бонової, “Істина”, “Весняний настрій”, “Я не стріляю шротом...”, “Не женіть моого Пегаса...” Іліани Стоянової, “Коли приdbaю крила...” Даніели Йосифової, “Зимове яблуко” Антоніна Горчева), з **білоруської** (“Шукачі правди” Франциска Богушевича, “Ми завдячні” Адама Гуриновича, “Дайте орлі мені крила...” Тетки, “Ліс” Якуба Коласа, вісім віршів Максима Богдановича і три Максима Танка).

З **російської** лірики М.Василенко обрав для перекладу вірш Миколи Некрасова “Внимая

ужасам войны...”, цілу низку поезій модерністів “срібного віку”, а також твори Миколи Рубцова, Василя Федорова, Івана Мінтяка та Олексія Мішина.

Переклад вірша Миколи Некрасова наблизений до першотексту. Щоб читач міг у цьому переконатися, наведемо початок твору мовою оригіналу:

Внимая ужасам войны,
При каждой новой жертве боя
Мне жаль не друга, не жены,
Не жаль мне самого героя...

Вслухаючись в пекельну даль
Війни кривавої, лихої,
Не друга й не героя жаль
І не дружини молодої...

М.Василенку належить пріоритет у перекладі українською мовою сатири Осипа Мандельштама на Сталіна “Мы живём, под собою не чуя страны...” (1933). Цей твір належить до жанру, який важко піддається поетичній інтерпретації іншою мовою, але перекладачеві вдалося майже адекватно передати зміст і форму оригіналу. В українському варіанті сатиричне спрямування першотексту подекуди навіть загострено, як-от:

Его толстые пальцы, как черви, жирны,
А слова, как пудовые гири, верны.

Його пальці товстючі, як змії в терні,
А слова, наче гирі пудові, стальні.

Мандельштамове порівняння пальців з червами викликає тільки огиду, а вжитий Василенком фразеологізм “як змії в терні”, не втрачаючи такої ж емоційної конотації, має ще й зловіснезвучання. Епітет “верни” у перекладі замінений на “стальні”, внаслідок чого іронія підсилюється каламбуром (стальні – Сталін). Ці зміни, як і згадка у другому рядку про чекістів, якої немає в оригіналі, цілком коректні й не дисонують з першотекстом. Василенкові переклади медитативних поезій О.Мандельштама, написаних у таборі та під час заслання, вражают не так текстуальною точністю (хоч і її не бракує), як непідробною ширістю почуттів. Причина цього криється у схожості долі українського і російського поетів. Ліричний автогерой Мандельштама дуже близький Василенкові, який на власному досвіді пізнав життя політв'язня.

Вірш Бориса Пастернака “Во всём мне хочется дойти...” (з книги “Когда разгуляется”) є своєрідним естетичним кредо автора. Майже кожна строфа цього широко відомого твору стала афоризмом, тому М.Василенко намагався якомога менше трансформувати першотекст.

Я б вірші лаштував, як сад.
І в них стояли б

Тендітні липи й всі підряд
Цвіли, буяли б.

Я б разбивал стихи, как сад.
Всей дрожью жилок
Цвели бы липы в них подряд,
Гуськом, в затылок.

Вміння передавати дух і стиль жіночої поезії притаманне небагатьом чоловікам-перекладачам. М.Василенко, безумовно, належить до цих небагатьох. Йому вдалося здолати психологічні бар’єри і технічні труднощі перекладацької інтерпретації навіть таких складних текстів, якими є вірші двох найвизначніших російських поетес “срібного віку”.

У Василенковому перекладі поезії Анни Ахматової “Не мудрено, что похоронным звоном...” збережено зміст, елегійну тональність, образну систему, версифікаційні особливості оригіналу. З інших творів цієї поетеси М.Василенко переклав тільки два невеликі фрагменти: другий катрен з вірша “Мне ни к чему одицеские рати...”:

Когда б вы знали, из какого сора
Растут стихи, не ведая стыда,
Как жёлтый одуванчик у забора,
Как лопухи и лебеда,

Коли б ви знали із якого сміття
Зростає вірш, не маючи стида,
Як під парканом будяків суцвіття,
Як лопухи і лобода

а також перший катрен з вірша “Не с теми я, кто бросил землю...”:

Переклади обох фрагментів наближені до першотекстів, лише “жёлтый одуванчик” український поет мусив замінити на “будяків суцвіття”, бо слово “кульбаба” не вписувалось в ритмічний лад вірша.

Василенкова інтерпретація поезії Марини Цветаєвої “Моим стихам, написаним так рано...” відтворює дух, версифікацію і значною мірою стиль оригіналу.

Федір Сологуб увійшов в історію літератури як схильний до містики символіст, співець “потойбічної краси”, страждання і смерті. Перекладені М.Василенком фрагменти “Собаки седого короля” репрезентують сатиричний талант цього поета і, звісно, самого перекладача.

У перекладах творів наступної генерації російських поетів М.Василенко майстерно передав тонку іронію Миколи Рубцова, пронизливий ліризм Миколи Федорова, внутрішній драматизм поезії Івана Мінтяка.

Вміщені в “Транзиті самоцвітів” переклади з чеченської, інгуської, осетинської, карачаївської, абазинської, вірменської, грузинської та єврейської (ідіш) мов здійснені не за оригіналами, а за авторськими підрядниками, в яких точно передано зміст і версифікаційні особливості текстів. Звісно, М.Василенкові у

процесі роботи довелося спиратися також на власну ерудицію, задіяти свою інтуїцію, загалом докласти багато зусиль, щоб на основі цих підрядників постали повноцінні художні переклади.

Прихильники вільного перекладу люблять цитувати жартіливий афоризм Генріха Гейне: “Переклад, мов жінка: якщо гарна, то невірна, якщо вірна, то негарна”. Звісно, вільні переклади, переспіви і переробки мають право на існування. Всі ми ще зі шкільної лави пам’ятаємо, що нова українська література була започаткована здійсненою І.Котляревським травестійно-бурлескою переробкою поеми Вергелія “Енеїда”. Подібних переробок чимало з’являється і в постмодерній літературі. Проте у таких текстів специфічна функція, вони не претендують на репрезентацію твору, покладеного в їх основу. В переспівах, а нерідко й у вільних перекладах особистість перекладача заступає собою особистість автора першотексту. Іноді навіть талановиті перекладачі не дуже дбають про збереження національного колориту оригіналу, а на-томість привносять у текст невластивий йому культурний код. Звичайно, сьогодні навряд чи хтось наважиться замість “ранчо” написати “хутір” чи замість “вестибюль” – “сіни”, але в історії українського перекладу і не таке траплялося... Перекладознавство в Україні – по-рівняно молода наука. Чіткі критерії якості

перекладу досі не розроблені, перекладацьких шкіл існує декілька, і представники кожної мають свої власні позиції. Для прикладу досить згадати бурхливі дискусії навколо перекладів Миколи Лукаша з Федеріко Гарсія Лорки, які розпочалися 1969 року, коли у № 3 журналу “Сучасність” з’явилася стаття представника Нью-Йоркської групи Юрія Тарнавського “Під тихими оливами, або вареники замість гітар”, і тривають уже півстоліття (див.: Пронкевич О. Лорка – українець або Лорка українською? // Літературна компаративістика. – Вип. 2. – К., 2005. – С.286-298). Більшість сучасних українських перекладачів, як і М.Василенко, все-таки дотримуються тих принципів перекладу, які утверджив Г.Кочур. “Транзит самоцвітів” засвідчує, що переклади можуть бути і близькими до першотекстів, і гарними.

*Наталія Чухонцева,
кандидат філологічних наук, доцент*

З англійської

*Alias aetatem alia desent.
Кожному вікові належить своє.*

Семюел Тейлор КОЛРІДЖ

СТАРИЙ МОРЕПЛАВЕЦЬ
(фрагмент)

Затих вітрець, вітрила впали,
Довкіл журби печать.
Ми ізнічев'я говорили
Аби лиш не мовчать.

Звисало небо куте з міді,
Виднівся сонця лик.
Він був затемнений над нами,
Як місяць-молодик.

Так день за днем,
так ніч за ніччю
ішов повільно час.
І день за днем,
і ніч за ніччю
морив чеканням нас.
Вода, вода — куди не глянь,
І морок, як на зло.
Вода, вода — куди не глянь...
А пити не було.

Джордж Ноел Гордон БАЙРОН

РИДАЄШ ТИ

Ридаєш ти — великі слози
В твоїх, як синь, очах.
Здається ронить свої роси
Фіалка на полях.
Всміхнулася — і променистий
Сапфіру блиск погас.
Його затьмарив пломінь чистий
Твоїх очей нараз.

Надвечір гаснуть сонця чари,
Темніє світливий гай,
Але ще в барвах довго хмари
Далекий небокрай.
Ти завжди, як гілля зелене,
Не тъмаришся в журбі.
Хоча погасло світло денне,
Воно горить в тобі.

ШИЛЬЙОН

Живої мислі Дух, що смерть зборов,
Ти найсвітліша у тюрмі, Свободо!
Притулок твій в живій душі народу;
У ній свята не зраджена любов.

Коли улюблених твоїх синів
Кати ув'язнюють в тюрмі камінній,
їх жертва сили додає країні —
І чути голос твій, неначе спів.

Шильоне мій!..
Твоя тюрма убога —
Святилище; слизький поміст — олтар.
На ньому страдницька лежить дорога,

Яку залишив мужній Бонівар;
Тиранам кари вимагає в Бога,
Де в підземеллі сонмище примар.

БЕЗСОННИХ СОНЦЕ

Безсонних сонце, зіронько сумна!..
Вологим пломенем гориш одна.
Згустився морок, змеркло ночі тло,
Ти світле щастя, що уже пройшло.

Ще зірка світить, з хмари вирина,
Але не гріє полум'ям вона.
Отак і ти в небесній глибині
Без теплоти, хоч промені ясні.

Персі Біші ШЕЛЛІ

ПІСНЯ АНГЛІЙЦЯМ

Люди Англії, чому
Поле орете й кому?
І чому правують вами,
Можновладці з глитаями?

Ви для кого прядете,
І чому всі несете
Трутням мед, що знову й знов
П'ють ваш піт і вашу кров?

Бджоли Англії, чому
Зброю робите тому,
Хто залишив вам труди,
А собі бере плоди?

Де спочинок, де ваш лан,
Хліб щоденний і талан?
І коли у вас було
В хаті радісне тепло?

Інші ваші ниви жнуть —
З них кукіль лиш вам дають;
І не має той клинків,
Хто зробити їх зумів.

Залишайте хліб собі;
Шийте тим, хто у журбі.
Зброю зладили — носіть;
Скарб знайшли — собі беріть.

Житлом льох лишився вам,
А палаці — глитаям.
Ланцюги уже не раз
З кпином дивляться на вас.

Рийте ямище собі,
Тчіть і саван далебі.
Вам гробницею дарма
Буде Англія сама.

ОЗІМАНДІЯ

Відважний мандрівник сказав мені:
— В краю далекім, де піски і спека,
Лежать великі ноги кам'яні,
А поруч торс, немов череп'я глека.

Античний скульптор в давнину злішив
Свого володаря, царя-тирана;
Їого пиху у статуй відбив,
Яка найбільш цареві притаманна.

Гранітна брила з написом була:
«Я — Озімандія. Я — цар царів.
Погляньте на мої гучні діла,
Володарі і суші, і морів!»

Навкіл — пустеля... Вистигає мла,
Рівнина без дороги й берегів.

СВІТОВІ МАНДРІВНИКИ

Повідай, зоре ясних крил, —
Ти в повну міру своїх сил
Покрила світлом небосхил, —
Де відпочинеш нині?

Ти, місяцю, холодний лик,
Бездомний неба мандрівник,
Куди ховатись, друже, звик,
В якій живеш хатині?

Де, вітре, стійбище твоє?
Чи край твоїм блуканням є
І маєш де гніздо своє
На дубі, чи в долині?

Альфред ТЕННІСОН

ОРЕЛ

Ногами за шпиль гостробокий
Вхопившись,
Німий, одинокий
Чатує на кручі високій.
Він бачить, як в морі юрбою
Гойдаються хвилі прибою —
І падає з кручі стрілою.

Джон КІТС

КОНИК І ЦВІРКУН

Поезія в житті відвік із нами.
Коли спекота втомлює пташок
І змушує ховатись в холодок,
Де живоплоти тягнуться рядами,

Цвіркоче коник пісню до нестями
У трав'янім покосі, що промок;
І доти свій не стише голосок,
Допоки не насититься піснями.

Не помира поезія землі:
Коли над вечір зимною порою
Заклякне всюди простір мовчазний,

Цвірчить цвіркун за пічкою в теплі.
Тоді спливає спогад: під горою
В траві співає коник польовий.

Генрі Водсворт ЛОНГФЕЛЛО

EXCELSIOR

Як в горах ніч настала знов,
Альпійським селищем пройшов
Стрункий юнак. Він прапор ніс,
Знамено, на якім девіз:
EXCELSIOR!

Він хмурив брови, та ясні
В його очах були вогні.
Немов ріжок, що гучно грав,
Крилате слово вимовляв:
EXCELSIOR!

У хаті бачив, де камін,
Жаданий відпочинок він,
А за вікном — бурану слід.
І стогін вирвався, мов лід:
EXCELSIOR!

«Туди не йди, сказав старий,
Обвалипадають з гори;
Там ніч та заметіль снігів...»
Бадьорий голос відповів:
EXCELSIOR!

Йому вдогін кохана: «Стій!..
Побудь зі мною, милий мій».
З'явилася в очицях мла,
А відповідь одна була:
EXCELSIOR!

У ранній час, коли ченців
У Сент Бернарді лине спів —
Пливе молитва у блакить —
В повітрі чистому бринить:
EXCELSIOR!

Мандрівника мисливський пес
Відрив з-під снігу в горах десь.
В руці тримав, неначе ніс,
Знамено, на якім девіз:
EXCELSIOR!

Холодний морок знов настав,
А він, немов живий, лежав;
Над ним із неба голосна
Сурма сурмила, як луна:
EXCELSIOR!

СТРІЛА І ПІСНЯ

Прозумрила стріла моя
І зникла. Де? Не знаю я.
Вона летіла швидко так,
Що встежити не міг ніяк.

Промчала пісенька моя
І зникла. Де? Не знаю я.
Таких людей не має світ,
Щоб пісні встежили політ.

У кроні дуба, у гаю,
Побачив я стрілу свою,
А в серці друга, що ішов,
І пісню з радістю знайшов.

Аллан РАМЗЕЙ

НА ПАМ'ЯТНИК ПОЕТОВІ БАТЛЕРУ

Коли в житті поет голодував,
Ніхто йому й пойсти не давав.
А як від голоду помер поет,
Йому із мармуру зробили монумент.
Такий кінець його житейській драмі, —
Він прагнув хліба, а одержав камінь.

З англійської народної творчості

*Viva vox alit plenius.
Живе слово краще виховує.*

АМЕРИКИ

1

Жив та був симпатичний дідок.
Він з'їдав щодня бобу стручок.
“Більше їсти, — казав, — я не смію,
Бо, неначе кабась, розтovстію”.
Отакий був цікавий дідок.

2

Жив хлопчина у штаті Бенгал.
Він ішов на міський карнавал.
Нарядився один ковбасою,
І бульдог його з'їв під горою.
Без хлопчини пройшов карнавал.

3

Був великий у дівчини ніс,
До землі він у неї доріс.
Як ішла на базар чи в крамницю,
То просила якусь молодицю
Помагати нести її ніс.

4

Жив та був бородатий дідусь.
“Бороди я своєї боюсь.
В бороді звили гнізда синиці,
Журавлі, крохалі та орлиці”, —
Говорив бородатий дідусь.

5

За морями, де влітку задуха,
Хлопець мав неоднакові вуха.
Вухо зліва — маленьке було.
Справа — наче орлине крило.
Хлопець мав нагороду за вуха.

6

У далекім краю жив старик.
Йому снилось — гризе черевик.
Стало в грудях і гірко, і тісно.
Прокидається й бачить, що дійсно
Доїдає чужий черевик.

7

“Чистота — це здоров’я!” — казала
Стара жінка, ѹ за правило мала:
Щоб своїх не замазати ніг,
Вранці вдома, як приклад для всіх,
З ліжка рачки на руки ставала.

8

Мав рибалка червоного носа
І копицю рудого волосся.
Уночі, коли рибу ловив,
Ніс йому, як ліхтарик, світив.
Отакого рибалка мав носа.

9

Жив за морем розважливий дід,
Він казав, що у нього обід
О четвертій... о п’ятій, а нині
О десятій і третій годині...
Отакий був у діда обід.

10

Жив та був невдоволений дід.
Він жалів, що родився на світ.
На дозвіллі, було, чи в роботі
Сумував, і помер у скорботі.
Отакий був безрадісний дід.

11

Доброзичлива жінка висока
Дуже, дуже була косоока.
Одним оком овець рахувала,
Іншим тут же газету читала.
Отака була жінка висока.

12

Парубійко проспектом з юрбою
На кладовище йшов за труною.
“Парубійку, скажи, хто в труні?”.
“Не питав і не кажуть мені.
Просто йду, щоб пройтися з юрбою.

13

Удовиця усім без упину
Говорила, що любить мужчину.
Хтось сказав: “Це неправда, мадам”.
“Чисту правду кажу оце вам:
Острів Мен* — це і є той мужчина”.

14

Стара жінка із швидкістю світла
Пробігала від ринку до житла.
А сьогодні побігла в сади,
І прибігла учора туди.
Мчала швидше космічного світла.

15

В місті мешкала жінка худа,
І стряслася із нею біда.
Як смоктала коктейль без упину,
Прослизнула сама в соломину.
Отака прилучилася біда.

---

* Мен (man) англ. — мужчина.

16

Дуже, дуже сварливу дружину
Білл живою запхнув в домовину.
“Відпусти!..” — кричить жінка свою.
Каже Білл: “Там сварися з собою.
Я для того й зробив домовину”.

17

Хоч обличчя мое, як патиччя,
Не біда, бо я ззаду обличчя.
А прохожим, які перед ним,
Я зарадить не можу нічим.
Хай вперед не заходять обличчя.

18

І повчали, і лаяли всюди
Чоловічка на вулицях люди,
Що з котом цілий день танцював,
В капелюх собі чай наливав,
Вів себе непристойно на людях.

19

Жив хлопчина до всього цікавий
Та не мав про безпеку уяви.
У глибоке дупло, де оса,
Всунув руку й кричить: “Ой, куса!..”.
Отакий був хлопчина цікавий.

20

Два котиська без наміру злого
В суперечках дійшли до такого:
Один з них є небажаний кіт.
Учинили війну в передсвіт —
І від них не лишилось нічого.

21

Дідуган до прохожих гука:
“Тихо!.. Бачу у лісі шпака”.
“Він маленький?” — хтось діда питає.
“Наче півень. Сидить і співає.
Не лякайте у лісі шпака”.

22

Дідуган, що мав довгого носа,
Говорив: “То вам, люди, здалося,
Що занадто великий мій ніс.
До великого він не доріс.
Ви мого ще побачите носа!”.

23

Жінка мала щасливу нагоду
З миса вивчити моря природу.
Придивлялась до моря два дні,
І сказала: “Там хвилі страшні.
Ні, не буду вивчати природу”.

24

Мешкав дід на вербі за горою,
І щодня воював із бджолою.
Знизу люди питали: “Дзижчить?”
“Не дає мені, проклята, жить!” —
Дід казав на вербі за горою.

25

Жив ведмідь в зоопарковій кліті
І не зносив нудоти на світі.
Як іти набридало туди,
Енергійно чалапав сюди.
Не сидів без роботи у кліті.

26

Був довжезний у дівчини ніс,
І щоденно у неї він ріс.
Як доріс до лошини, де просо,
Розпрощалася дівчина з носом.
Тепер в неї манюсінький ніс.

27

У Нігерії жінка жила,
Вона тигра побачить змогла.
У берлогу, що в нетрях при дубі,
Повернулася з тигром укупі, —
Жінка в череві тигра була.

28

У селі жив хлопчисько-чудило
І казав, що його осіnilo,
Підказав йому хтось з висоти
Без адреси писати листи –
Економити час і чорнило.

29

Жила жінка носата одна,
І цікавилась морем вона.
Щоб вечірнє побачити море,
На калину залізла учора.
Отакою та жінка була.

30

Крокодилові швидко на спину
Боб заліз, щоб поспати з годину.
“Ой, дивіться, робить так не гоже,
Пообідати вами він зможе!” —
Закричав хтось йому в ту хвилину.

31

Незвичайний у діда був ніс.
Він угору до сонця доріс.
“Мати куций, — казав, — не солідно,
І мені куцана не потрібно.
Між людей найгарніший мій ніс”.

32

На руках міг стояти Джек дома,
І його не долала утома.
Аж червоним робивсь його фрак,
Коли довго тримався отак.
Вольовим і завзятым був дома.

АБИ ТА КОЛИ Б

Аби ріки й море синє
Злити в озеро єдине,
А з усіх осик велику
Та зробить одну осику,
А сокири всі зібрати,
Стопудову з них скувати,
А з людей у гарну днину
Та зробить одну людину;
Та коли б людина з миру
Узяла оту сокиру
І зрубала осичину
Та жбурнула у пучину —
Ото булькнуло б!..

СУША ТА ОКЕАН

Крапля та піщинка, —
Зрештою, малі, —
Роблять океани
Й сушу на землі.

ПОСТИЙНЕ БАЖАННЯ

Людина дурна:
Бажає зими, коли весна;
Весни бажає, коли зима;
Завжди бажає, чого нема.

ПРИСЛУЖНИК

Королівського кормить він птаха,
З королем розмовля звіддаля.
Та комахою зветься комаха,
Хоч в чуприні й бува короля.

У ДОЩОВУ ПОГОДУ

Дощ полоще, хвилі грають...
В хату від кринички
Йдуть дівчатка й підбирають
На собі спіднички.

КОРОЛІВСЬКИЙ ПОХІД

Король свої полки колись
У бій на гору вів.
Король з гори зійшов униз,
Але вже без полків.

ШІСТЬ ПЕНСІВ*

Люблю шість пенсів. Шість нових
В кишенні маю нині.
Два пенси витратив із них,
А решту дам дружині.

Чотири пенси із нових
В кишенні маю нині.
Два пенси витратив із них,
А решту дам дружині.

Останні пенси два з нових
В кишенні маю нині.
Два пенси витратив із них,
Нічого дам дружині.

Шість пенсів витратив умить,
Нічого маю нині.
Не можу печива купить,
Щоб понести дружині.

---

* Пенс – англ. бронзова монета.

УХНАЛЬ І ПІДКОВА

Бракувало в кузні
Якось ухналя.
Не змогли без нього
Підкувати коня.

Без підків гри ва стий
Швидко закульгав,
У нещадній битві
Командир упав.

Армія розбита,
У вогні земля...
А усе від браку
В кузні ухналя.

ПІД ГОРОЮ

За рікою під горою
Жив дідочок самотою.
Як, буває, не помер,
То отам живе й тепер.

ПРИГОДА

Бабуся, кажуть, якось із села
На ринок яйця продаватъ несла.
Втомилася старенька у дорозі
Й лягла поспати під гайком у просі.

Чужий собака звідкілясь прибіг,
І доки спала, мирові на сміх,
Порвав, пожмаючи на тоненьки шворки
Нову спідницю і рясні оборки.

Прокинулась — побачила все вмить,
І затремтіла, наче світ горить.
“Ой лишенко!.. себе отут проспала.
Врання — чуже, і це не я, — сказала, —

Якщо це я у лахманині цій,
Собака вдома упізнає мій.
Якщо не я, загавкає собака,
Мов на чужого, рватиметься з гака”.

Прийшла під вечір до свого вікна,
Тихенько в шибу стукнула вона.
Зарикав пес, неначе лев у кліті.
“Не я це, мамочко! Не я в лахміті”.

МУДРЕЦЬ

Шакал родився в блекоті.
За тиждень — дощ без краю.
“Таких дощів, — сказав, — в житті
Я ще не пам'ятаю!”.

СЛАВА

Сурмі перечить — річ пропаща,
Сурма веде своєї:
Година слави завжди краща,
Ніж цілий вік без неї!

МОВЧУНИ

Вона мовчала й він мовчав,
Додому йшли із гірок.
Нарешті дівчині сказав:
— А завтра понеділок.

МАЛА

- Куди зібралася, мала?
- Корів доїть, — відповіла.
- Дозволь піти й мені, мала.
- Будь ласка, йдіть, — відповіла.
- Твій батько робітник, мала?
- Ні, фермер він, — відповіла.
- Давай одружимось, мала.
- Я згодна, сер, — відповіла.
- А посаг твій який, мала?
- Моя краса, — відповіла.
- Ні, не візьму тебе, мала.
- Не прошу вас, — відповіла.

ТВІРДАДІД І ТВІРДАДУМ

Твірдадід і Твірдадум
Затіяли війну:
У Твірдадіда Твірдадум
Пошкодив річ одну.

Зненацька тут почувся шум, —
З'явився чорний птах, —
І Твірдадід і Твірдадум
Розбіглись по хатах.

ДИВАКИ

Пішли на річку диваки,
В діряві сіли каюки.
На плесах їх не видно більше,
І я кінчаю свого вірша.

ЧЕСНО КАЖУ

Не вірите? Чесно кажу.
Учора я бачив козу,
Ішла без халата і шляпи,
Роззута, забруднені лапи.
Не вірите? Чесно кажу.
Учора я бачив козу,
Ішла без халата і шляпи...

ДАВНИМ-ДАВНО

Колись давно, неначе брус,
Упав із даху сажотрус.
Йому сказав я: “Сер, дозволь!..
На мій упав ти парасоль.
Коли б його я не тримав,
Мені б на голову упав”.

ХЛОПЧИК ВІЛЛІ

У нічній до п'яток
Сорочині білій
Бігає по місту
Добрий хлопчик Віллі.

Забіга в під'їзди,
Не мина садиби,
Стукає у двері,
Стукає у шиби.

І гукає: “Діти,
Потурбую вас!..
Вже година пізня,
Спати!.. Спати час!”.

ПОРОСЯ

Дриблі, миблі, велі, ребі,
Порося літає в небі.

Чоловік, який там був,
Порося з небес стягнув.

Дриблі, миблі, велі, ребі,
Порося ізнову в небі!

ПЕРЕПОЛОХ

- Горить!.. Горить!.. — сказала місіс Тить.
- Де?.. Хто горить? — спитала місіс Кить.
- За містом!.. Там!.. — сказала місіс Прам.
- Страшний вогонь? — спитала місіс Бронь.
- Ледь, ледь димить, — сказала місіс Кить.

ПОЛІ, ПОСТАВ ЧАЙНИК!

Полі!.. Полі, постав чайник!
Де ти? Поспішай!
Полі!.. Полі, постав чайник,
Будем пити чай.

Полі!.. Полі, зніми чайник!
Де пропала знов?
Полі!.. Полі, зніми чайник,
Гість уже пішов.

КЛЮЧ ВІД КОРОЛІВСТВА

Ось ключ від королівства:
У королівстві графство,
У графстві — місто,
У місті — вулиця,
За тином — провулок,
У провулку — будинок,
У будинку — кімната,
У кімнаті — ліжко,
На ліжку — кошик,
У кошику — квіти.

Квіти — у кошику,
Кошик на ліжку,
Ліжко — в кімнаті,
Кімната — в будинку,
Будинок — у провулку,
Провулок — за тином,
Тин — у місті,
Місто — у графстві,
Графство — у королівстві, —
Ось ключ від королівства!

ПРО ВОРОНУ ДЖІМ КРОУ

Підплигни — раз!
Підплигни — два!
Раз — два!..
Раз — два,
Джім Кроу!
Іди в танок,
Вперед носок!
Зроби ще раз.
Готово!
Отак, бува,
Робить дива
Умісмо, Джім Кроу.

ПОЖЕЖА В ГОРАХ

Скоріше, хлопчики,
У горах ліс горить!
Отой, що з бубоном,
Пора у бубон бить!
Під звуки бубона
Добіжимо умить...
Скоріше, хлопчики,
У горах ліс горить!

Enigmaffi

Дж.Г.Локкарт

ЛОРДОВІ

В могилі лорд. Гріхи він мав —
Поспішливе кохання,
Пристойності не визнавав
І правил віршування.

Дж.Мортон

ЛЮДОЇДОВІ

У цій могилі людоїд.
Помер він дуже рано.
Їв поїдом усе, як слід,
Вдавивсь політиканом.

З німецької

Multa paucis.

Багато небагатьма словами.

Йоганн Вольфганг ГЕТЕ

ЗНАЙШОВ

Блукав у лісі
Я без мети,
Не хтів нічого
Отам знайти.

Дивлюся, квітка,
Немов грибок,
Цвіте, сіяє,
Мов блиск зірок.

Подумав: зріжу...
Вона ж мені:
«Невже загибелъ
Моїй весні?»

Легенъко вирвав,
Де ріс дубок,
Відніс швиденько
У свій садок.

Отам в куточку
Ясна, мала,
Цвіте ізнову,
Як і цвіла.

ПРОМЕТЕЙ

Зевсе,
закрий своє небо стіною хмар!
Як те хлоп'я стина голівки будякові,
стинай дуби й високі гори.
О, тільки б мої підвалини стояли міцно
і хата,
що не ти поставив,
і вогнище,
щоogrіва мене тобі на заздрість.
Немає більшої нікчеми,
ніж ти,
Зевсе.
Гнила основа величності твоєї...
Жити б тобі в нестатках,
якби не діти й глупаки,
які ще вірять твоїм брехням.

Коли я був малим
і добре ще не знав нічого,
до тебе очі зводив,
мов ухо там було,
щоб почути мое благання,
і серце,
щоб співчувати пригнобленим.

Хто мене від бундючних титанів захистив?
Хто від смерті й рабства врятував?
Хіба не ти,
блаженне серце?
І ти ж оманене,
хилилось перед тим,
Хто спав на небі.

Зевсе,
за віщо шанувати тебе?
Хіба пом'якшив ти страждання
знедоленому?
Хіба висушив слози
скорботному?
Всемогутній час і вічна доля
(мої й твої володарі)
зробили з мене тираноборця.
Може, думав ти,
що зненавиджу життя
й збіжу в пустелю,
бо наміри не всі здійснились?

Тут я творю людей на свій взірець,
плем'я подібне до мене,
щоб страждати й радіти,
пізнавати насолоду життя
і зневажати тебе,
як
я!

З угорської

*Semel scriptum, decies lectum.
Хто пише, тойдвічі читає.*

Гарбар ДЕВЕЧЕРІ

ВЕЧІР ТІНОДІ* У ШАРВАРІ**

Якби, Тіноді, ти зайти спромігся
До цього залу у святковий день,
Почув би ладний спів твоїх пісень.
І досі тут зоріють із картин
Міфічні персонажі та герої
Звитяг колишніх в одязі бароко,
У кожушинах, хустках, у жупанах...
Ти поруч них — оркестру перша скрипка.
Лунають в співах січі на світанні,
Дзвенять на учтах чаші олов'яні
І брязкають мечі в годину смути, —
Колись такі барвисті атрибути
Наповнювали епоси й романи.
Інакші ми, і день не той, і час,
Але ти щиро полюбив би нас.

Новітнє і бадьоре покоління
Чарується твоїм, поете, словом.
Цвіт Шарвару, Паннонії*** старої,
Згукнувся, щоб уславить твоє ім'я.
Твої пісні в надійнім арсеналі
Бійців Вітчизни, що зібрались в залі.

---

* Тіноді (1505 — 1556) — угорський поет, відомий своїми епічними піснями.

** Шарвар — місто, в якому народився Тіноді.

*** Паннонія — (початок нової ери) римська провінція в межах сучасної Угорщини.

Зі словацької

*Sero sapere.
Зрозуміти запізно.*

Андрій СЛАДКОВИЧ

НІТРА

Нітро, моя Нітро,
величаве місто,
де оте минуле,
що розкішно квітло?

Ти була могутня
й гарна, наче пава,
де Дунай синіє,
Вісла і Морава.

Ти була столиця
князя Святоплука,
незборима сила,
нації порука.

Нині честь і слава
по світах блукають,
стежку що згубили,
де знайти, не знають.

З чеської

Sapienti sat.

Розуміючому досить.

Франтішек НЕХВАТАЛ

ХВИЛЯ

Життя із вічною красою
незрозуміле з давніх літ.
Ти знов схилилась наді мною,
любов, безмежна ніби світ.

У крові розкіш знов розквітла, —
незнаних жалощів носій.
Я виданий, мов жертва світла,
на спалення твоїй красі.

Я — наче птах, що в леті губить
свій шлях в незвідані краї.
Можливо, в цьому і не згуба,
а вічність у душі моїй.

Вгадає хто? Журба, можливо,
свій пустить корінь вдалині...
Згасають зорі мерехтливо...
Куйовдить вітер сни міцні,

і чорна музика бурхлива,
мов хвиля спінена, буя.
Яка палюча в неї грива!
Який малий у хвилі я!

З польської

*Pulchrorum etiam autumnus
pulcer est.
У прекрасних людей навіть
осінь прекрасна.*

Леопольд СТАФФ

БЕРЕЗЕНЬ

Нарешті березень. Виходимо із парку.
З-під снігу талого пробилася мурава.
Дерева голі ще, а вже росте трава,
Хоч лід на озері не має навіть шпарки.

Бадьорі та ясні крокуємо ми шпарко,
Як в танці іноді привільному бува.
Йдемо провулочком, де сонце пригріва,
І відчуваємо, що робиться нам жарко.

В розстібнутих плащах блукають перехожі,
З ланів їм дихає вітрець в обличчя гожі,
Бабуся в сад везе в колясочці маля;

На каблучках у нас розпарена земля.
З прогулянки йдемо до себе в рідне місто —
Просохнув тротуар, скрізь сонячно і чисто.

ВИПАДОК

Подер я вірші — і подерти
Чотири рими у вогонь,
Які були занадто вперті,
Із власних викинув долонь.

Коли ж набридла досить проза,
З чорнильниці нараз гінка,
Як постріл, вийшла тубероза.
Буває дивина й така.

ВЕРНУСЯ ЗВІДТИ

Вернуся звідти, куди полину.
Вернуся звідки, і де той край?
Я все здобуду, як все покину,
Залишу вбогість, знайду розмай.

Біль заспокою, немов дитину,
Прийму вигнання, неначе рай.
Вернуся звідти, куди полину.
Вернуся звідки, і де той край?

НА СТАВКУ

Вода незрушна, мертвa тиша
Блакитним дзеркалом лежить.
Ставок від спеки ледве дише;
Завмерло все в блаженну мить.

Нараз шкляна розпалась глиба —
Фонтаном бризнуло стояння.
То стрелила із плесу риба!
Глашатай власного мовчання.

ДО МУЗИ

Прекрасна Музо, вірю я донині,
Що на твоїй працюю стороні.
Появившся колись в моїй хатині
І за труди подякуєш мені.

Не знаю, може, дорікнути хочеш
За вірш, який і досі не дозрів,
І не посмів тобі дивитись в очі,
Не бив поклони, й не давав дарів.

Можливо й так, але, обранко Божа,
За тебе всюди я стою грудьми.
Прийди до мене й обійми, хороша,
Мене сердечно, міцно обійми.

MІСТ

Не вірив я,
коли стояв на березі
бурхливої річки,
що перейду міст,
плетений із тонкої тростини,
зв'язаної ликом.
Легенько ішов, немов метелик,
і тяжко, ніби слон;
ішов упевнено, як танцюрист,
і полохливо, мов незрячий.
Не вірилося, що перейду міст.
І вже тепер,
коли стою на протилежному березі,
не віриться, що міст я перейшов.

Юліан ТУВІМ

* * *

Із залишками молодості що робити?
Птахам віддати?
Можна птахам,
а можна у слова перекласти.
Відлетять, утішенні, щоб повернутися.
Повернуться птахи і слова
надіями крилаті.

А що скажеш їм? Нема?
Немає і не буде! — скажеш.
Повірять?
Ні.
До пізньої імлистої ночі
під вікном чекатимуть,
у шиби крильми битимуть
і падатимуть трупами
птахи і слова крилаті.

Антоні СЛОНИМСЬКИЙ

БЛОКНОТ

Знайшов я в старому блокноті
телефонні нумери друзів,
що померли,
адреси будинків спалених.

Цифру набираю.
Чекаю.
Телефон дзвонить.
Хтось піднімає трубку.
Тиша.
Дихання чути.
А може, шепіт вогню.

МОГИЛА НЕВІДОМОГО МЕШКАНЦЯ ВАРШАВИ

Античні, статурні і голі,
що в окрику кам'яних губ
заклякли,
колись на тріумфальних арках
нащадки поставлять вас шеренгами
на фоні рідних прапорів і барикад,
античні, статурні і голі.

Вас історія не забуде.
Радіо транслюватиме рапсодії
і народний боян кине
зерно вашої мученицької крові
у посів терпіння,
поривання
на новий Серпень,
новий Вересень,
на нові шістдесят три дні.

Вас історія не забуде.
Тільки хто відшукає
ваші безпритульні могили?

Які люди згадають вас?
Який поет напише пісню —
гаряче і правдиве Слово
про героїв,
які ішли у бій за волю
і помирали
зі снігом на скронях,
кидаючи свої останки
в паруючий гній історії?

Для вас моя пісня і слози...
Коли на згарище
повернеться життя
і позбирають у шанцях
ваші останки,
щоб з них спорудити
пам'ятник Слави,
хай буде на ньому
напис кривавий:
Тут лежить прах
невідомого мешканця Варшави.

У ДОРОЗІ

Зірок багато в синій млі,
Перелічити — годі!
І міст чимало на землі,
Які в біді й скорботі.

Шляхам кінця нема таки,
Якими я мандрюю.
Очима вогкими зірки
На небесах рахую.

Станіслав МІСАКОВСЬКИЙ

НА КОРДОНІ

Багаж цього пасажира
не має ваги і запаху
він невидимий
для ока
але датчик на митниці
здіймає тривогу
Як його матеріалізувати
Як знешкодити
ламає собі голову митник
Краще — говорить інший —
вислати власника
за кордон часу
туди ще ніхто
нічого
не провіз контрабандою.

ІЗ ДУХУ СУПЕРЕЧЛИВОСТІ

Де я:

в раю в пеклі
на дні чи на вершині
в саду де цвітуть троянди
чи між руїн
старого світу

Хто засмітив небовід —
звідки проміння пороху
де правда —
те що бачимо
чи оте
чого немає

Якщо вже вибирати
я вибираю перше
керуюся не стільки розумом
скільки духом суперечливості.

НЕ ЗВЕРТАЙ З ВИБРАНОЇ ДОРОГИ

На середині рівної дороги
раптом
щось тебе шпигає
вуха чують сигнал тривоги

Ти озираєшся
очі не бачать
причини
розмірковуєш –
розум не
прочитує
сигналу

тобі невідомо
що трапилося
але ти знаєш:
щось трапиться

ти звертаєш із вибраної дороги
і тут же
падаєш
у яму.

РОЗСТРІЛ

Осіньої ночі
у в'язниці
закований
ланцями помислів
чекаю вироку

Мене охороняють
четири
мовчазні
стіни –
четири охоронці

У пісковому годиннику життя
ледве пересипаються
кровиночки секунд

ще одна
дvi
три
i я загинув

буду розстріляним
раптовим громом
дзвінка

НЕ ЗАБУДЬ СЕБЕ

Коли залишаєш помешкання
не забувай
себе

без себе
можеш згинути ні за що

ніхто окрім тебе
тобі самому
не стане порадником
куди
іти
що і кому
сказати
і коли безпечно
повертатися

коли залишаєш помешкання
бери із собою
себе

ВІН ПОЯВИВСЯ

Появився
на трибуні

відрікся від
батька
й матері
від
усієї родини
зрадив друга
образив наречену
доніс на сусіда
звів наклеп на священика
міністра
посіяв недовіру до
соціалізму
комунізму
роздихав підвалини
узяв під сумнів
місію майбутніх поколінь

зник

а сонце світить
як і світило
і місяць
не зблід з лиця

ВТОРГНЕННЯ ЗЕМЛІ

Земля вторгається в мене
коріннями пронизує наскрізь
я заземлений

з мене вже струмить
джерело світла

НАДЗВИЧАЙНЕ СТАНОВИЩЕ

Коли
притиснені до стіни
дадуть собі виняткові повноваження
тоді вже жодних винятків
не буде

НЕ ЗАБАРОМ КОЖЕН СТАНЕ БОГОМ

Боже
якщо ти ще не забув нас
хоча на мить
повернися

ми хочемо побачити Твій
погляд
хочемо переконатися
що Ти існуєш
на твоє місце
уже тьма претендентів

вони гризуться за сфери впливу
перепродують душі
убивають один одного за владу

скоро не стане людей
кожен оголосить себе
богом

хто тоді оплатить наші борги
хто спокутує наші гріхи

Боже!

МИНУЛЕ

Вночі постукали у мій сон.
Коли прокинувся,
батько стояв біля відчинених дверей.
Зайшло четверо чоловіків у формах.
Мати, зіщулившись, тихо скімлить.
Вони шукали минуле. Рилися в шухлядах столу, гортали книжки, навіть
Біблію.
Батько поводився дивно, плащ
звисав на ньому, як на вішалці.
Коли пізніше розплющив очі, мені
в лицє дмухнуло холодом.
Хотів запитати,
що трапилося і чи повинен знищити
озброєного солдатика, який під моєю
подушкою.
Але батька вже не було, а мати стояла
нерухома і німа.
З тих років минуле на мене дивиться
жахом..

BİRİSH

Вірш
що раптом народився
яскравий приклад незалежності

він може лежати
котитися
кокетувати
кричати
обіймати
симулювати шизофренію

не ризикуючи
що переслідуватимуть
тягатимуть на допити

а якщо у чомусь запідозрять
захиститься мовчанням.

З болгарської

Maximum bonum est amicitia.

Дружба – найбільше благо.

Іван ПЕЙЧЕВ

КОХАННЯ

Можливо, дощ вночі пройшов,
Бо дерева, як свіжі титла,
І дихають привільно знов
У шатах зелені і світла.

На лавочці під тінню шат
Сидить глухий — питати смішно,
Чи він не чув, коли у сад
Ішла ти з іншим в пору пізню.

Я кривди не вчиню тобі —
Скажу лише слова полинні,
Чому тиняюся в журбі
Чому утомлений я нині

А може, снилося? Гаї...
І ти, неначе тінь безодні,
І губи стулені твої
Мов згіркливий лід, німі й холодні.

Усе відкрилося без слів.
Коли свої приборкав крила,
Собі на горе зрозумів,
Що ти мене вже розлюбила.

Тепер несу свою біду, —
Слізьми тобі не дорікаю, —
Задуманий весною йду....
Куди іду? — і сам не знаю.

Кирил Христов ГОНЧЕВ

СПАДЩИНА

Отам залишив я пісні —
у борозні.

Кожна прорість — моя крапля крові,
моя радість,
мій прихованний смуток,
перший крок.

Не забути пашницию!...

І тому, мабуть,
відбитий у моєму багнетові місяць,
нагадує паляницю,
нагадує житню хлібину.

І народжується спогад:
мої ниви повертають пісню
про тривожне покоління,
яке росло без кохання
і хліба.

Ось тісний гурт односельців —
сумних,
мовчазних,
але доброзичливих.

Вони,
старі горяни,
старі блукачі,
стоять,
як загартовані їхні сокири,
як блискучі й гострі їхні кинджали.
Сокирами розрубали кайдани!
Сокирами розрубали ніч!..
Сокирами водрузили прапори!..
Не зупиняється час.
Сини стали батьками.
І до їхніх пам'ятників несуть квіти.
У зіницях
мука старшого покоління,
барви звитяжних прапорів.

Борислав ГЕРОНТИЄВ

ШУМЕН

Врятований від грому для онови,
Народжений вночі, немов у сні,
По каменю ударами підкови,
Таким ти і сьогодні у мені.
З далеких днів стежиною крутою
Життя твоє до ствердження іде
Зі спогадом про щастя молоде,
З коларівською мудрістю простою.
На пагорбах, де вулиці круті,
Стоять мечеті й церква не єдина.
Ти працею багатий у житті,
І на землі твій цар і бог —
Людина.
Чи долі крацої хотів собі?
Тобі чужі інтриги закулісні.
Гартований у чесній боротьбі,
Цілком ти гідний почесті і пісні.

Нела ДАНЧЕВА

*ДУМА ПРО АСПАРУХА**

В широкім долі вершник зупинився.
І з-під копит коня, який пробіг чимало,
Забило джерело, мов срібна блискавиця
З дунайських споконвічних берегів.
В очах відбилось мирне світло неба,
Й меча звитяги в землю застремивши,
Він возвістив, що час настав орати
І будувати собі добірні житла.
О, вождь прославлений, нащадок Дула!
Ти чим багатий?.. Чим ти ощасливиш
Болгарське плем'я, що в краю гостиннім
Слов'янської Мізії розлилося?
Десницею указуєш в бік Хема —
І на Мадарській кам'яній твердині
Спалахують вогні сторожові.
Там прихисток дала народу Пліска.**
Слова пророчі на твоїх вустах:
Болгарією славний край назвати,
Її життя звитяжно берегти.

---

* Аспарух (643 — 701) — протоболгарський князь, засновник болгарської держави.

** П л і с к а — столиця першого Болгарського царства (кінець VII — кінець IX ст.), заснованого Аспарухом.

КОЛОВОРОТ

У трепетних обіймах
Дніпро і Буг — єднаються.

Як мені із підводного обруча
висковзнути,
щоб ревниві хвилі перебігти
і на рятівний берег
повернутися,
і серце, яке згубило ласку,
навчити гаряче любити?

ЛІТО

Вже відчуваю всюди літо гоже.
У кров мою впадають срібні ріки,
і гарманує вітер сінокоси.
В густих лісах, не сходжених ще мною,
малина зріє, бджіл ройня в дуплах,
а біля них сліди ведмежих лап.
Коли раптово настають дощі,
настояні в степу на конюшині,
я до веселки радісно біжу,
аж майорять моєї сукні поли.
В ожиннику збираю сухоцвіти
для свята мого радісного літа.
У борознах уже мое лице,
воно в засмагах соняха і ниви.
До ніг мені схиляється трава.
Це перший натяк на осінній пар,
який під небом, де не чути птиці.
І все ж таки мені тужити рано.

Огнян СПИРИДОНОВ

МАНДРІВНИК

Повертаюся
із довгого блукання.
Повертаюся
до невідкритих
істин.
Я, дивний мандрівник,
який непройдених доріг не має.
Повертаюся,
щоб відкрити
істину в собі.

СЛІД

Хоч не встигли ми зробити ще багато,
Як ділили хліб свій, так і ділим знов.
Після наших буднів теж буває свято,
І не гасне наша спрага на любов.
Світиться у тебе крапелька на віях;
За вікном у ринвах чути шум води.
Хоч навколо осінь, листяна завія,
Світить мені сонце, коли поряд ти.

Дома ти працюєш радо й клопітливо;
Прибираєш, вариш... Справ у домі — тьма!
З праці нелегкої робиш справжнє диво,
І такої жінки в світі більш нема.

Випадала часто нам тяжка година,
І ніколи в славі не купавсь наш рід.
Обпекло щоку щось... Може, це слезина?
Залишила теплий на обличчі слід.

РЯЖЕНІ

Скільки тут сміху!.. Майдани гудуть.
Повна на вигадку ряжених праця!
Ряжені юрбами містом ідуть,
Навіть чортяки — і ті їх бояться.

Гамору хвиля потужна вгорі
Довго не гасне, стоїть над юрбою.
Аж до світанку отак, до зорі,
Я у тім гаморі нині з тобою.

Свято закінчиться — підемо з площ,
Станем до праці, де наша стодола.
Крапає дрібно на вулиці дощ;
Гомін і пісня згасають довкола.

Довго ці згадувати будемо дні;
Ми — елегантні і щедрі на ласку.
Знаю, що скоро надіти мені
Знову захочеться ряжених маску.

Цоньо ПАЛАЗОВ

СИНІВСЬКЕ

На росяній Мізії
Зустрічаю ранок.

На Токійському полі,
У долонах жита
Мое серце.

Мої обрії у русі,
Мої поривання у поті.

Відділити б від них промінчик
І подарувати тобі,
Вітчизно.

Младен ПРОДАНОВ

ПАРТИЗАНСЬКА МАТИ

Синочку мій, до тебе йду.
(Що може ще робити мати?)
Несу і радість і біду,
з тобою буду розмовляти.

Тепер на батьківській землі,
Яку ти вирвав із полону,
Стойш у бронзі, де малі
хлоп'ята грають “в оборону”.

Ровесники, що у дворі,
майстрами стали на всі руки,
і мають їхні матері
уже невісток і онуків.

Чужі до мене діти в дім
приходять майже кожну днину,
і я з пошаною усім
розвіжу про тебе, сину.

ЗИМА

Я тут... Я тут... В холодну пору
Хтось ніби виріс при вікні,
І тихо стукає знадвору,—
Так стукають, напевне, в сні.

На шибах паморозь, неначе
Якесь мережане крило.
Це дихання мое гаряче
На склі барвисто розцвіло.

Сніжинок біла веремія
Поміж дерев лишає слід.
В житті моєму знов подія:
Сніг сипле свій на мене цвіт.

* * *

Була за волю боротьба,
Яка людей упень косила.
Були і сльози, і ганьба,
Які покояться в могилах.

І знову зможе на поріг
Ступити буря в листопаді,
І мати сина, що поліг,
Чекати стане, як в баладі...

* * *

Пізнє літо. Сива нива...
Чути пісню цвіркунів,
І душа моя вразлива
Боготворить їхній спів.

Будуть славити піснями
Цвіркуни свій переліг,
Аж допоки їх вітрами
Не зупинить перший сніг.

Їхні виспіви крилаті,
Хоч надворі не весна.
І світлішає в кімнаті,
Коли їхній спів луна.

* * *

На столі чекає
мене лист паперу...
Мерехтить осіннє
листя у вікні,
і воно, настирне,
стукає у двері,
а вночі ширяє
у моєму сні.

Лине як танцює,
звеселяє просинь
перед тим, як мусить
зникнути в імлі.
Розплітає коси
золотава осінь,
ватрою палає
тихо на землі.

Ні рядка сьогодні,
поле зшитку чисте.
Вітру, де відрада?
Тугою не ріж.

Як вночі опале
ясенове листя,
десь іще блукає
мій осінній вірш.

Ось цвіркун озвався
за вікном з розсохи.
Звесели, цвіркуне,
Розморожуй лід.
На моїм папері
твої, може, ноги
лиш одні-єдині
і залишать слід.

Славчо НИКОЛОВ

ТРИДЦЯТЬ РОКІВ

І що кому від спогадів твоїх?
Мо' з віршами прощаєшся на світі?
Твого сумління пролягає біг
По серцю, як по сонячній орбіті.

Гіркова слава й роки, як сльота,
Тебе не раз марудили й косили.
Пролинуть і забудуться літа,
І відшумить усе тобі немиле.

Під іншим небом зрітиме твій світ,
Негода пройде і буття статечне.
Ти зрозумієш, що і твій політ,
Твоє життя також не безкінечне.

Де вчора ще із віддихом тяжким,
Як завжди, вірний лицарському духу,
В душі планети на свій щем гіркий
Шукав одвіт, як подолати скруху.

Підтягнений і гарний, далебі,
Знав радощі, й пекла не раз докора...
Тепер і вірші до душі тобі,
Але питаєш: ким ти був учора?

Снежина КРАЛЕВА

ЯК ВИТЯГТИ ТЕБЕ

Як витягти тебе на білий світ,
подвійнице, душе моя,
щоб не пила сон з моїх очей,
мов потайна хвороба?

Як відірвати тебе від живої плоті?
Мене кохали не уповні,
мені казали півсловами.
Досить!
Хочу гніватися і радіти,
щоб гіркоту й солодкість відчувати
і знати,
що жила ще не удосталь.

Роза БОЯНОВА

НАД АРКУШЕМ

Перед тим, як прокричати
у нестяжний від самоти простір,
лягає страшний тягар на серце,
і думаю: не понесу його...

А диво буде,
якщо мое тендітне тіло
та змінить напрям обертання
земної кулі...

МОВЧАННЯ

Іду з вологого і теплого дна життя.
І скільки ще йти?!
Між глухою травою
і птахом
лежать тисячоліття.
Світ,
якщо дивитися знизу,
високий.
Я пам'ятаю ще,
як він вигинався
у холодному оці риби.
Обабіч від кореня
проникає хоробро життя,
і полетить...
Якщо полегшає.

ЧЕРВОНІ КОНІ

Червоні коні,
червоні, мов рани,
у серці річки.
Вершник забув забрати
майво свого одягу,
не соромиться дитинства голого.
Вершник закутався
в шугаючу шаль
повітря.
Річка навмисне зупинилася,
щоб я побачила їх...
Річка одягнула
свою сорочку.
Тепер ніжитимуться
у теплій її пазусі.
Хоч би до півночі не сп'яніли.
Біля них лежатиме
обрій, обсмалений сонцем.
Я знаю: спатимуть у річці,
бо страшенно хочуть,
щоб місяць сидів на них,
і щоб вони були гарними.

Іліана СТОЯНОВА

ВЕСНЯНИЙ НАСТРІЙ

На нашій церкві, памятаю,
Для повесільного дзю-до,
Прилинувши з чужого краю,
Статечний бусел звив гніздо.

Літа ішли, долали гони,
Туман кордони межував.
Вмирали люди... Били в дзвони,
І в небі бусел кружеляв.

Прийшла вільгота у діброву,
Зійшла осмута із полів...
Сьогодні бачила я знову:
До церкви бусел прилетів.

Я НЕ СТРІЛЯЮ ШРОТОМ

Я не стріляю шротом
ні козуль, ні буслів;
направляю рушницю на мішень —
і коли там бачу себе,
знеможено опускаю руки.

Пізніше довго блукаю
барвистим подвір'ям,
де причепилася тиша на сходах —
і прокидається пам'ять,
бадьорять мою душу.

Нині маю примху:
стань, моя тіне,
на повний
свій зрист
зліва біля мішені,
стрілятиму в твоє тіло..

НЕ ЖЕНІТЬ МОГО ПЕГАСА

Не женіть моого Пегаса,
і не питайте, скільки ще мовчатиму.
Минулого дня він загубив підкову,
і відтоді шукаємо її.

Від неприємності кінь став худим...
Ночі робляться короткими,
а стремена довгими.
Але ми ще маємо наснагу,
хоч кульгаємо і мовчимо.

Не женіть моого Пегаса —
ми шукаємо підкову.

Даніела ЙОСИФОВА

КОЛИ ПРИДБАЮ КРИЛА...

Коли придаю крила,
відкрию серце для кохання
і повернуся
до початку своєї дороги —
зроблюся птицею.

А хтось із безкрилих
захоче навчати літати,
вимагатиме,
щоб виконувала
усі правила польоту;
казатиме:
“Це в інтересах безпеки!”.
Гай-гай, чи зрозуміє,
що птиці вмирають,
коли їх обмежують правилами?

Антонін ГОРЧЕВ

ЗИМОВЕ ЯБЛУКО

Яблуко зимове... пающі садів.
За дверима, чуєш, вітер потеплів.

На снігу доріжки поробив свої,
Наче в дощовицю срібні ручай.

В білій-білій сукні жінка вдалини,
Мов ренет шампанський квітне навесні.

Мурава під снігом, у ясній габі
Пробиває шпарку в білий світ собі.

Яблучко зимове, вдячні тобі ми:
Нагадало весну нам серед зими.

Яблуко дружині подарую те,
І скажу: приніс я сонце золоте.

Саліс ТАДЖЕР

* * *

Тобі душа болить,
Болить вона й мені
Затятливо не рік,
Не два на чужині,
Де йдуть і йдуть дощі
У перекатах грому.
Не плач!..
Не плач!
Повернемось додому.

У рідному краю,
Де наш питомий дім,
До серця довга ніч
І навіть дощ і грім,
І вітер, що зрива
Із хат цупку солому.
Не плач!..
Не плач!
Повернемось додому.

Желязко ЖЕЛЯЗКОВ

ДУМКА ПРИ УТОМІ

Орудуєш ти важелем машини;
Дзвенить метал, гуде ремінний пас...
І під кінець в цеху нічної зміни
Ти відчуваєш — утомився м'яз.

І думаєш, що праця пеклом стала, —
Болячий в серці появився щем,
Немов шматок пекучого металу,
В тобі лежить утома вантажем.

І вже повільно тягнуться хвилини, —
Надмірний, мабуть, взяв розгін крутий...
Але ти знаєш: це не для мужчини,
Не для таких працюючих, як ти.

І знов у м'язах сили молодечі, —
Твій найвірніший, чесний капітал.
Ти розправляєш, наче крила, плечі,
І знов блищить в твоїх руках метал.

З білоруської

*Simplex siquillum veri.
Простота — прикмета правди.*

Франциск БОГУШЕВИЧ

ШУКАЧІ ПРАВДИ

Тепер, коли правду зігнали зі світу,
Щоденно ту правду при свічці шукають,
Назад повернутися слізно прохають,
Але пошуковцям немає одвіту.
Вона, наче раптом у воду упала!
Без неї явилося блазнів немало,
Захланних чиновників, різних сенатів,
Управ, комітетів, синодів, палатів,
Усіяких верховних чинів без потреби
І суддів, підсуддів, як хмарок на небі...

Тому і нелегко нам жити сьогодні,
Тому живемо жебраками голодні

1891

Адам ГУРИНОВИЧ

* * *

Ми завдячні щиро
Бурачку Матею,
Що до нас явився
з доброю душою.

Є між нас і будуть
на землі усюди,
Як Матей правдивий,
щиросердні люди.

Дякуємо, брате,
за народну мову, —
Ти її борониш
безустанно знову.

Щоб співуча дудка
не взялася іржею,
Нас порадуй, брате,
піснею свою.

Пробуди у душах
нашого народу
Поклик Прометея
битись за свободу.

1892

ТЕТКА

* * *

Дайте орлі мені крила,
Жити вже внизу несила.

Із орлами в небі нині
Хочу бути на вершині.

Гей, орлята, хочу з вами
Над лісами, над полями

Сміло крилами, де кручі,
Розганяти чорні тучі.

Знаю здавна ваш я норов:
Не сприймаючи покори,

В битвах ворога змагати —
Понад горами літати.

Дайте орлі мені крила,
Жити вже внизу несила.

Із орлами в небі нині
Хочу бути на вершині.

1914

Максим БОГДАНОВИЧ

МОЯ ДУША

Моя душа, мов яструб дикий,
Що в небо рветься кожну мить,
Чатує вільних птахів крики, —
Моя душа, мов яструб дикий.

А вчувши їх, стрясе великий
Свій сон, до верховин злетить.
Моя душа, мов яструб дикий.
Що в небо рветься кожну мить.

1910

ДІД

Так тепло цілий день було,
Що дід і той зволікся з печі.
Над ставом сів, де більш пекло,
І під свитиною грів плечі.

Довкола нього все цвіло,
Травою пахло і ріллею...
А діду й байдуже було,
Що скоро буде він землею.

СОНЕТ

В Єгипетській бархановій землі,
Де Нілу хвиля між пісків безсонна,
Колись давно в гробниці фараона
Знайшли зернятка – цяточки малі.

Вони дрімали сотні літ у млі,
Але злетіла з них дрімот корона,
Немов тяжка задавнена запона,
Коли торкнулися лицем ріллі.

Це символ твій, моя вітчизно вбога,
Твоя майбутня до свобод дорога,
Великої духовності стебло.

Твій дух безсмертний труднощі поборе,
Пробудиться, як бурне джерело,
Що все змітає, пливучи у море.

* * *

Вже досить, друзі, душу гризти,
Що доля нації тяжка.
Дивися — сонце променисте
Уже на тлі молодика.

Воно крізь темну ніч прогляне,
Розбудить наш убогий край.
Пощезне морок, день настане —
І буде в хаті каравай.

Під маскою зими й негоди
Іде свобода бідаря.
І вірш мій без журби-скорботи
Уже сіяє, мов зоря.

* * *

Браття, ставаймо до бою
Проти неволі і зла!
Візьмемо мужніх з собою —
Ними багата земля.

Той, хто живе у покорі
Й смислу не бачить в борні,
Наче каміння у морі,
Буде лежати на дні.

OЗЕРО

В темнім келиху по вінця
Сонцем вигріте вино;
Хмелю плавають корінця,
Не сідаючи на дно.

І в діброві птах сокоче,
І шумить зелений бір,
І в душі моїй рокоче
Струн мажорних перебір.

ТРІОЛЕТ

Мені розлука довга з вами
Чорніша чорних ваших кіс.
Навіщо й хто мені приніс
Оту розлуку довгу з вами?

Я помарнів від горя й сліз...
І тріолет почав словами:
Мені розлука довга з вами —
Чорніше чорних ваших кіс.

ВОРОНА Й ЧИЖ

Пригода ця недавно у гаю була.
Ворона вгледіла Чиж
(а Чиж на сили не багатий)
Та й ну його питати:
«Скажи, чи я подібна до орла?»
А знає Чиж — погані з нею жарти,
Та й власний чуб таки чогось там вартий.
«Достоту як Орел!» — лякливо писнув Чиж.
Із кленової крони. «Отож-бо то! Гляди ж», —
Ласкаво сваряччись, прокрякала ворона
Та й з гаю подалася навпростеъ.
Почувши те, здивований озвався Горобець:
«Ти, Чиже, що? Невже очей не маєш?
Орлом Ворону називаєш!»
Зніяковівши, Чиж став так йому казать:
«Я не зобидив цим нікого.
То гріх Орла Вороною назвать,
Ворону звать Орлом — нічого».

Максим ТАНК

ПІСНЯ КУЛИКІВ

Пахне дьогтем, потом, смухом та смолою;
Соннатиша в хаті згорбленій, малій;
Тъмяно ніч палає скіпкою сухою,
Стелиться сосновим димом по землі.
Часом вітер сосни в оберемок схопить,
Довго їх пилиє місяця серпом,
Та на плоті з снігу білий кужіль робить
З піснею завії за сліпим вікном.
Димно хмиз вологий у печі палає,
Зайчиком блукає відблиск на стіні;
Вариться картопля, шумно закипає
Піною-снігами в чорнім казані.
— Ну, сідай із нами, — дід старий говорить
І окраєць хліба чорного кладе. —
Скрізь навіє снігу, мов полови гори,
Ні проїхать полем, ні пройти ніде.
Мабуть, не тутешній?..
Це одразу видно.
Не з-під стріх бідняцьких, певне, рід є твій...
Маєш одяг вбогий...

В полі змерзнеш швидко,

Хоч на лавці мулько, переспи на ній.
Бачиш: у нас голод. Люди живуть бідно...
Хліб на стіл кладеться тільки для гостей.
Може, ще картоплі з днів осінніх мідних
Вистачить до перших з вирію гусей...
Час такий недобрий. З перших днів морозу
Молодих в кайданах звідси повели.
І не раз вже, мабуть, їхній слід та сльози
Білим вітром в полі сосни замели.
Хочеться навчатись нам своєї мови,
Із неволі вийти, вирватись грудьми.
Скоро ляжу в яму у труні сосновій,
Що, скажи нам, буде з нашими дітьми?
У кутку ледь чутно хтось буквар читає...
Бачу личко юне, оченят вогні.
Мати свого сина тихо колисає;
З нею в пісні тужать бурі голосні.
— Спи, засни, маленький...
— Чоловік на праці?
Кажеш, у в'язниці? Десять літ дали?..
— Спи, засни, рідненъкий...
Наче дощ горячий,
Із очей у неньки сльози потекли.

— Я так само, діду, із сільської хати...
Був і там, де нині твій бідує син.
По шляхах залишив я слідів багато
На рипучих струнах білих полозин.
— Спи, засни, дитино... Ну, не плач... доволі.
Ліпше ось послухай:
там коло ріки,
Не вітри голосять на заснулім полі,
А в пітьмі зблукали, мабуть, қулики...
І дідусь підводить каламутні очі:
— Ну, скажи, чи довго у нас буде так?
Сіяти ми сієм з ранку аж до ночі,
Щоб на наших нивах красувався мак.
А в нас темно, чорно, тільки час від часу
Блісне коли сонце поміж наших стріх.
Півголодні скніем над голодним квасом,
Нашу стежку в полі замітає сніг.
Кажеш, уже швидко випростаєм плечі,
Будуть ширші ниви... сонячна весна...
Ось і я, здається, вийшов би з-за печі —
Хай покличе тільки молодь запальна.
У розбитій шибі плаче вітер сухо,
Рветься пряжі нитка, в'ється на кілки...

— Спи, засни, маленький...

Чи вже ліпше слухай,

Як в імлі, зблукавши, плачуть кулики.

Пахне дьогтем,

потом,

смухом та смолою...

Соннатиша в хаті згорбленій, малій;

Тъмяно ніч палає скіпкою сухою,

Стелиться сосновим димом по землі.

Під розливі пісні хилить сон гарячий.

— Спи, засни, синочку...

Слухай... З-над ріки...

Та й мені здається, що в імлі, неначе,

Не вітри голося — плачуть кулики.

ХТО ІДЕ ТАМ?

Далеко в полі вершник скаче.
Хто їде там?
Матусі він знайомий наче,
Хто їде там?

Якийсь козак спішить додому.
Хто їде там?
І раптом стало їй відомо,
Хто їде там.

Зустріти вибігла із хати.
Хто їде там?
Неможна неньці не впізнати,
Хто їхав там.

ЖУРАВЕЛЬ ТА ЧАПЛЯ

На однім краю болота —
Біла хатка Журавля,
А напроти — край болота,
Чапля в теремі жила.

Надокучило самому
Жити в хаті Журавлю,
Біля купи бурелому
Танцювати у гаю.

Вислуховувать кректання
Жаб слинявих навесні
Та вечірнє дзеленчання
Над собою комарні.

І надумав взяти Чаплю
За дружину Журавель.
Вийшов з хати й почалапав
Через твань глухих земель.

Ляпу-чапу!.. Ляпу-чапу!..
Через вибалок іде.
Вісім днів ішов до Чаплі,
На дев'ятій: “Добрий день!

Чи не хочеш ти зі мною
Одружиться?”.

А вона:

“Що ти!.. — каже. — Жити з тобою?
Краще житиму одна.

Ти окатий, непривітний,
Замазурений багном”.
І Журавлик в дім самітний
Повернувся з гарбузом.

Тільки Чапля похопилась,
Шкодувати почала,
Що дарма не заручилась.
Чом за нього не пішла?

Ляпу-чапу! Ляпу-чапу!..
Через тванисті поля
Йде поважно сіра Чапля
До сусіда Журавля.

“Чи не хочеш мене взяти?”.
А Журавлик: “Ні і ні!
Ти ледача і чубата.
Де з такою живеть мені?

Очі в тебе, як в макаки,
І жіночності нема.
І вбрання твоє ніяке,
Неприваблива сама”.

А як Чапля з хати вийшла,
Журавель пошкодував,
Що негарно якось вийшло.
Чом її він не узяв?

Ляпу-чапу! Ляпу-чапу!..
Де багно й гірчак росте,
Журавель ізнов до Чаплі
Женихатися іде.

Так вони і ходять здавна
Шлюб узяти... Цілий вік.
І живуть окремо в плавнях
По краях боліт і рік.

Якуб КОЛАС

ЛІС

Глухо шепче ліс титанний,
І шумить він, і шумить.
Довгий гомін безнастаний
Над верхів'ями стоїть.

Розрослися буйно віти —
Возвели курінь живий.
Про що може ліс шуміти?
Про що шепче віковий?

Чорноліс гуде-рокоче,
Дає волю голосам.
Чорноліс казать не хоче,
Що відвіку знає сам.

З російської

*Ab igne ignem.
Від вогню вогонь.*

Микола НЕКРАСОВ

* * *

Вслухаючись в пекельну даль
Війни кривавої, лихої,
Не друга й не героя жаль,
І не дружини молодої.

Утішиться колись жона,
І друга крацій друг забуде.
Але десь є душа одна,
Що пам'ятати вічно буде.

Між лицемірних наших справ,
Романтики й сухої прози,
Одні у світі я спізнав
Матусь сердечних щирі слози.

Їм не забуть дітей своїх,
Що впали на кривавій ниві,
Як не піднять гілок сухих
У заводі вербі журливій.

Йосип МАНДЕЛЬШТАМ

* * *

Нам не кажуть, де ми і де можемо бути,
За аршин нашу мову чекістам не чути.

А як випаде час на півслова,
Піде вмить про кремлівця розмова.

Його пальці товстючі, як змії в терні,
А слова, наче гирі пудові, стальні.

Тарганячі під носом вусища
І блищать на ногах чоботища.

Довкіл нього юрба тонкошиїх вождів, —
Грати їхньою службою добре зумів.

Хто свистить, хто сміється, хто хниче, —
Він один лиш бабачить і тиче.

Як підкови, кує за наказом наказ,
Кому в пах, кому в ніс, кому в лоб — і не раз.

Що не кара у нього — малина,
І накачаний торс осетина.

* * *

Я поблизу Кольцова,
Ланцюг — моя обнова,
Нікого, — даль сумна
Й барак мій без вікна.

До ніг ланцем прикуто
Сосновий бір і глід,
І самота, як путо,
Й розчавлений мій світ.

Купини, як порічки,
Степами йдуть, ідуть...
Ночівлі, ночі, нічки —
Немов сліпих ведуть.

* * *

Я про себе повідаю шепотом,
Говорити інак не пора:
Досягається потом, не лепетом
З нами неба довільного гра.

Під коротким небесним чистилищем
Забуваємо передусім,
Що в житті твоє небохранилище —
Однократний існуючий дім.

КАЗИНО

Впереджено я радість у захваті
Не визнаю. Природа — доміно.
Мені у хмелю суджене воно
Пізнать життя на фарби небагаті.

Гуляє вітер, де хмарки кошлаті,
Лягає якір на озерне дно,
Й душа бліда, як біле полотно,
Висить одна над урвищем в сум'ятті.

Та я люблю у дюнах казино,
Прозору днину й сумрачне вікно,
І промені на скатерті зім'ятій.

Довкіл вода, вали зеленкуваті,
Коли, як ружа, в келеху вино, —
Люблю як змигують чайки крилаті.

* * *

Я маю тіло — що робити з ним,
Таким єдиним і таким моїм?

За радість дихати й відпочиватъ,
Кому подяку від душі сказатъ?

Я садівник, братуха квіточкам, —
У світовій в'язниці я не сам.

На шиби вічності уже лягло
Відкрите дихання, мое тепло.

На них залишиться, немов дозор,
І досі непізнаний мій узор.

Нехай спливають дні за миттю мить,
Узор мій любий буде жити й живити.

* * *

Були очі гостріші коси —
По зегзиці й по краплі роси, —
І навчилися ледве вони
Розпіznати зірок табуни.

* * *

Квартира тиха, як залога,
Суціль порожня, без дверей,
І чути — булькає волога
В холодних трубах батарей.

Здається, речі упорядку,
Мовчить заснулий телефон,
І хочеться усі манатки
Повикидати за балкон.

Тоненькі стіни, наче з вати,
Сховатися від них ніяк.
На гребінці я мушу грati
Комусь, як дурень, за п'ятак.

І комсомольців із юдолі,
Партійних татових синків,
Які за партами у школі,
Навчати цвенькати катів.

Пайкові книжечки читаю,
Промову слухаю одну,
І люлі-люлечки, ой баю
Колгоспному “баю” тягну.

Якийсь, можливо, малювальник,
Що чеше льон для полотна,
Чорнила й крові розтиральник,
Такого вартісний рожна.

Якийсь і чесний, може, зрадник,
У чистках варений, як сіль,
Дружини вірної порадник,
Ухекає такенну міль.

І скільки ще злоби й зневаги
Ховає натяк у собі,
Неначе молотом тут цвяхи
Гатив Некрасов у журбі.

Давай з тобою, як на пласі,
Під старість жити починать.
Тобі, старому і невдасі,
Пора у чботах гулять.

І не джерельце Іпокрени,
Струмок боязні й зерня зла
Сидітимуть, як в тілі гени,
В московських закутах житла.

* * *

Падіння з висоти — супутник страху,
І порожнеча — це і є сам страх.
Чи іго каменя, бува, не прах,
Коли нам кидають його з розмаху?

Брукованим подвір'ям, як монаху,
Тобі ходити випало в літах.
Каміння з бруку й мрій брутальних змаг —
В них спрага смерті й ночі повні страху.

Готичний хай знеславиться приют,
Де одурманює прихожих стеля,
І дров веселих в грубу не кладуть.

Для вічності лиш вибрані живуть.
Якщо живеш миттєвим, то оселя
Твоя ламка, а майбуття — пустеля.

* * *

Яка це вулиця?
Вулиця Мандельштама.
Що за прізвище чортове —
Як його не викручуй,
Криво звучить, а не прямо.

Мало в ньому було лінійного,
Норова був не лінейного,
І тому ця вулиця
Чи, вірніше, оця яма
Так і зветься іменем
Оцього Мандельштама.

Анна АХМАТОВА

* * *

Не дивина, що похоронним дзвоном
Лунає вірш — вповільнює свій біг,
І скорбна я. Отам, за Ахероном,
Уже багато читачів моїх.

А залишилося вас, друзі, трохи,
І не любити вас — не до лиця.
Короткою зробилася дорога,
Яка, здавалось, буде без кінця.

* * *

Коли б ви знали, із якого сміття
Зростає вірш, не маючи стида,
Як під парканом будяків суцвіття,
Як лопухи і лобода...

* * *

Не з тими я, хто втік із краю,
Рідню залишив ворогам.
Солодких слів їх не сприймаю,
Своїх пісень їм не віддам.

* * *

Забудутъ? — Ось чим здивували!
Мене забували не раз,
Не раз у могилі лежала,
Де, може, лежу і в цей час.

А Музу терзали окови,
В землі зотлівала зерном,
Щоб потім, як Фенікс казковий,
В ефірі з'явитися знов.

Борис ПАСТЕРНАК

* * *

Хотів би у всьому дійти,
До дна, до суті.
У праці, в пошуках путі,
В сердечній смуті.

До сутності минулих днів,
До їх причини,
До найподальших берегів,
До серцевини.

Щомиті схоплюючи нить
Подій, незгоди,
Любити, мислити і житъ
В часи негоди.

Коли б в житті я ще зумів,
Хоча б почести,
Я написав би сім рядків
Про пломінь страсти.

Про беззаконня, про гріхи,
Біги, погоні,
Про суету, дощі, сніги
Й твої долоні.

Закон би вивів, як рожен,
Її підвалин.
Закарбував її імен
Ініціали.

Я б вірші лаштував, як сад.
І в них стояли б
Тендітні липи й всі підряд
Цвіли, буяли б.

Були б у віршах луки, ліс,
Принади дому,
Лани зелені, сінокіс
І гуркіт грому.

Колись отак Шопен уклав
Живі прелюди
Фільфарків, парків і заграв
В свої етюди.

Божественного торжества
І гра і мука —
Напнута міцно тятива
Тугого лука.

Марина ЦВЄТАЄВА

* * *

Моїм віршам, що написала рано,
Коли й не знала, що я вже — поет!,
Що виникли, як бризки із фонтана,
Мов іскри із ракет;

Що увірвалися, чортята вперті,
В святилище, де сон і фіміам;
Моїм віршам про юнь і сутність смерті,
— Нечитаним віршам! —

Приреченим лежати в магазинах,
(Де їх ніхто не брав: ні сват, ні брат!),
Моїм віршам, як витриманим винам,
Настане свій парад.

Федір СОЛОГУБ

СОБАКА СИВОГО КОРОЛЯ *(Фрагмент)*

Я — пес. За розум мій собачий
Король мене в палати взяв.
Там вихвалияли мою вдачу,
Був дивиною для розсяв.

Напахчені пажі-лакузи
Не пахли, а смерділи так,
Як гонить смородом у лузі
Від тічки молодих собак.

І леді також запах мали
Від трав загірних чи духів,
Які не раз, не два бували
В палких обіймах королів.

На них я часто скалив зуби,
І сам собі казав одне:
Колись ці смороди до згуби
В палатах приведуть мене.

Я не якесь собі ледашо,
Терпів і леді, і пажів,
І короля, хоч він, одначе,
Найбільше всіх пажів смердів.

Микола РУБЦОВ

КОЗА

Прошмигнула коза на город,
А назустріч суворий народ:
“Сором гризти чужі гарбузи!”.
І забігали очі в кози.
А коли розійшовся народ,
Знов шмигнула коза на город.

ГОРОБЕЦЬ

Зголоднів. Не цвірінькне ні разу,
Замерзає в стіжку горобець.
А примітить підвodu й поклажу —
Поспішає до них на ралець.

І тремтить над зернятком єдиним,
І летить на горище в пітьму.
Не стає аж ніскільки шкідливим,
Хоч зробилося тяжко йому.

ВЕДМІДЬ

Ведмідь, як вистрелили в нього,
Припав до кедра молодого, —
Застрягла куля в дужім тілі.
В очах густа постала мла.
За віщо вбити захотіли?
Він не зробив нікому зла!..
Ведмідь від болю та обиди
Заліз в барлогу поревіти.

ВОРОНА

Ось ворона сидить на коморі.
Усі двері давно на запорі,
Усі хури пройшли, всі обози,
Настиупили тріскучі морози.

Замерзає вона на коморі.
Взимку птиці справжнісіньке горе,
Ні зернинки ніде для ворони
І від стужі нема оборони.

Василь ФЕДОРОВ

НАД СТРУМКОМ

Уранці за оселями
Потічок протікав,
Барвистими веселками
Мажорно вигравав.

Ішов солдат поранений,
Негадано почув,
Схилився біля каменя,
Де чистий берег був,

І спрагою утомлений,
До свіжих хвиль припав,
І небо ним врятоване,
Поцілував.

Іван МІНТЯК

* * *

На лоні всесвіту не тісно.
Відкритий світ із перших днів
І для веселки, і для пісні,
І для розгонистих вітрів.

Для снігу, що завіяв грядку;
Для квітки, що стеблину гне...
А відречуся цього спадку —
І не залишиться мене.

ДАЛЕКО ТИ

Далеко ти... Там хуги зграї —
Еола відчайдушний крик.
А я живу у теплім краї,
Побіля річки Кагальник.

Моя душа в твоїм полоні,
Троюдять помисли сумні:
Отут, на теплому осонні,
Без тебе холодно мені.

НІМІЙ

*У м. Херсоні на одному
з концертів Махмуда Есамбаєва
заговорив німій.*

Німій не квапився додому.
Давно хотілося німому
Побачити гучний концерт,
Якого в місті дати має
Відомий світу Есамбаєв,
Що із аулу Атаги.

В театрі йшов концерт, як диво.
Дивився він, як танцював
Махмуд зворушливо, красиво.
Німій не бачив ще такого,
Усе було, неначе в сні.
Артист робився в танці богом
На світлій сцені-площині.

І раптом сталося!..
Скільки жив,
Його вважали за німого...
Зненацька він заговорив
До всіх, до себе, їй ні до кого.

Тряслась від оплесків споруда.
Хто каже, що немає див,
Той на концерти не ходив
Артиста славного Махмуда.

Олексій МІШИН

Я ЗВІДТИ

Я з тієї глухомані,
Де й на свята глевтяки,
А в озерах на світанні
Біс заховує зірки.

Я селюк з простого роду,
Знав своїх сільчан усіх,
Хто боровся за свободу,
Хто в диму війни поліг.

Їхні прізвища нехитрі:
Палкін,
Галкін,
Костильов,
Ванін,
Санін,
Білодмитрій,
Шишкін,
Щепкін,
Горбильов.

Молоді, ставні, при силі,
Сплять тепер довічним сном...
Хто у морі, як в могилі,
Хто в могилі під хрестом.

З єврейської

*Etiam capillus unus habet
Umbram suam.
Навіть одна волосина
має свою тінь.*

Аврам КАЦЕВ
(з авторського підрядника)

1

Матуся твоя говорила не раз,
Чом в гості приходжу щоденно до вас?
Клич, мила, мене, коли кран протіка,
Хай мама підкаже: “Клич, доню, Сашка”.
Я пити не п’ю і грошей не гребу,
Мене цілуватимеш раз на добу.

2

Давно тебе знаю — і можу кричати,
Що досвідом ти у житті не багатий.
Хто носить у власних кишенях огонь,
Той спалить і одяг, і шкіру долонь.

3

Колись ми стрічались, любились колись.
Розмови при зустрічі легко лилися.
Тепер наші зустрічі серцю немилі –
Зйтися не можем й розбігтись безсилі.

4

Якщо хочеш позбутись мене,
Досить слово сказати брудне.
Якщо буду, як гніт, пригасати,
Можеш словом мене врятувати.

5

Коли холодне серце мала,
Ти з мене гірко кепкувала.
А стало серцю в грудях тісно —
Було вже пізно.

6

Довіку, мила, будь такою,
Як зараз — серцем молодою.
Жахаюся тієї миті,
Як станеш іншою на світі.

7

Її не бачив я обличчя,
Ніде стрічатися не міг.
Та раптом в памяті — зірниця!
Так!.. Бачив!.. Знаю — Суламіф!

8

Зустрілася білявочка мала,
Гарненька, як мальоване горня.
Коли б за фахом лікарем була,
До неї б на прийом ходив щодня.

9

У снах я ще і досі молодий
(Хоча в снігу давно уже борідка)
І тілом, і поривами міцний...
О, де ти, де, моя лебідко?

10

Він бив м'яча ногами і рукою,
А зараз в камінь стука головою.
Не лупай, блазню, каменя чолом,
Він буде на мармизі синяком.

11

Як добре те, що можу ще кохати
І є із кого любку вибирати.
Як добре те, що маю чесні очі
І не забув про наші спільні ночі.

12

Утриматися більше я не міг,
На вулиці поривно обійняв
І необдумано, неначе псих,
Шалено цілував і цілував.

І страх пропік мене в душі до дна:
Тепер що скажуть на мій вчинок люди?
“Не вболівай, — промовила вона, —
Це нашим тайничком повіки буде”.

13

Коли любов втікає — не гонися,
Премудрого терпіння наберися.
Як свіжий повів літепла з дібров,
Повернеться твоя палка любов.

**З ПОЕТИВ
КАВКАЗЬКИХ НАЦІЙ**

Sic erat in fatis.

Так було записано у книзі долі.

З чеченської

Хусейн САТУЄВ

* * *

Валили з ніг мене вітри похмурі
І заступало чорнотропи зло.
Чи вистояти зміг би проти бурі,
Коли б Ічкерії у мене не було?

Коли б не віра, що була зі мною,
Моїй біді ніхто б не допоміг.
Можливо згинув би за далиною,
Спіткнувшись на вибоїнах доріг.

О, земле рідна, не зірки із неба
Збирався я зривати потайком.
З дитячих літ, повіривши у тебе,
Ішов і йду твоїм тяжким шляхом.

* * *

Коли б свободу слова мав,
Де на горі стежки ведмежі,
Найвищу в світі б збудував
Співучу вежу, —
Коли б свободу слова мав,

Три пісні поселив би в неї:
Про переможний з катом бій;
Про рідний край горянський свій
І мужню стійкість Прометея.

Народний дух би гартував,
Коли б свободу слова мав.

* * *

Прийшов у гори я надміру пізно,
Тому й нелегко горами іти,
Шукати в зарослях тропу горішню,
Долати у дощів'я схил крутий.

Порозгубив у дні тяжкі, похмурі
Дідівську вдачу й спритність на землі.
Діди ж було, неначе дикі тури,
Долали в горах версти немалі.

Не бачу я горішньої дороги, —
У м'язах втоми з'явилася нить.
На висоті не слухаються ноги,
І голос мій, як вчора, не дзвенить.

Але я дужий правою своєю,
Не відцтурався прадідівських нив,
Духовного сягаю апогею —
На чужині себе не розгубив.

MOPЕ

Під сонцем спекотним німуєш в безсиллі,
Лежиш у серпанку, неначе в габі.
Покірно вляглися і сплять твої хвилі,
Приспавши улюблену пісню в собі.

Здається, так будеш без просипу спати
До злой потопи, до чорних годин.
А може, щоб сон свій нараз подолати,
Ти мужню наснагу черпаєш з глибин?

Повіють великі вітри призахідні,
Ітишу порвавши на кlapті малі,
Ти вивільниш сили свої заповітні,
Які визрівали у сховах Землі.

СОФІЯ ПЕРОВСЬКА*

Гудуть протяжно мідні труби,
Дріботно грюка барабан.
Заціпивши до крові зуби,
Ти йдеш на смерть, як у туман.

Шерегами стоять солдати,
І кат тобі в лиці плює,
Спішить на голову скарати,
Розчавити життя твоє.

Не думав чорний янгол смерті,
Що Жанну д'Арк колись в журбі,
В обійми взявши розпростерті,
Безсмерття дастъ.
Так і тобі.

За осоружної години,
Пройшовши чорну смерті мить,
Ти в чистій пам'яті людини
Лишилася, щоб вічно житъ.

---

* Софія Перовська — учасниця замаху на царя Олександра Другого. Страчена 1881 року в Москві.

БАЖАННЯ

Не хочу каменем
Лежати на дорозі,
Щоб мій старий сусіда
Зранив ноги босі.

Не хочу, вийшовши
Весіннім ранком з хати,
Нескошену траву
Безжалісно топтати.

А хочу ясенем
Стояти у пустелі
Або котитися
Рікою із-під скелі,

Щоб подорожньому
І затінок, і воду
Давати з радістю
У будь-яку погоду.

* * *

Сліпому барду якось люди
Сказали слізно у путі:
— Нещасний ти, і горе всюди
Тебе очікує в житті.

А я сказав: хоч доля з перцем,
Але не темний має шлях,
Поскільки очі його серця
Людину бачать у піснях.

KОРІННЯ

Земні шляхи — моє міцне коріння, —
Знічев'я б тільки не згубити їх.
Вони в мені підтримують горіння —
Долати гори в сутінках густих.

Коли іду, у саклі на порозі
Кажу: у гори час мене веде.
Я пізнаю себе лише в дорозі,
Якої в світі більш нема ніде.

Мене приваблюють земні простори, —
Закоханий далекістю мій зір.
Чекають, знаю, непробудні гори,
В яких і досі торжествує звір.

Моє життя — мої гірські дороги.
Простую ними вже багато літ,
Живу для них, для них — і руки, й ноги,
І помислів моїх живий політ.

Саїд БАДУЄВ

СОН ГОРИ

Птиці співають в гірському гаю,
Звірі полюють на здобич свою.

Високо в небі, де променів гра,
В білій вушанці зоріє гора,

Світу радіє... На схилах дуби,
Глибоко в надрах велики скарби.

З хмар проглядає, неначе сова,
Сива одвіку гори голова.

Якось приснилось: людина прийшла,
Стала в піdnіжжі, де вічна імла;

Вдарила кайлом, аж знявся борвій —
І загубила гора супокій.

Річка згубилася, зникли орли,
Звірі й тварини із лісу пішли.

Магомет СУЛАЄВ

KVІTKA

Ти просила, щоб я розшукав
На землі найчарівнішу квітку...
Я шукав — я повсюдно блукав;
Я виходив на гори, де сніг,
Щоб знайти найчарівнішу квітку,
І знайти в наших горах не міг.

Але якось зійшов з висоти —
І зустрів твої радісні очі,
І зустрів твої радісні очі,
І побачив, що квітка — це ти.

БІЙ ЗА СОНЦЕ

Сонце — символ є свободи.
Де горян терниста путь,
Там за нього в бій народи
Невідступно, мужньо йдуть.

Сонце, світиш ти в безмежжі,
Сяє золотом чоло.
Завдяки твоїй пожежі
На землі вода й зело.

Сонце, ти із небокраю
Зогріваєш нас теплом.
Не дамо піvnічній зграї
Плюндрувати землю злом.

Сонце, звіку і донині
Ти у колі наших мрій.
Не вмирає у людині
Живодайний промінь твій.

* * *

Спішить до моря річка гомінка,
Природі підкоряючись, як долі.
А прийде час — і море, і ріка
Залишить на землі лиш клаптик солі.

Де зараз сад і квіти, і туман,
І діти бавляться м'ячем, щасливі,
Там був колись безмежний океан,
Котив землею свої хвилі сиві.

Неспинний час. Потужний часу крок.
Старе зникає,падають вершини.
Розбуджена загадкою зірок,
Летить у космос молода людина.

* * *

Під вікном моєї хати
Квіти виросли крислаті,

Пелюстки, неначе кров.
Я до квітів підійшов:

“Гей, красуні, чом смутні?”
Кажуть: Де твої пісні?

Нам на світі без пісень
Ніч — не ніч, і день — не день.

СОКІЛ

— Покинь літання цілоденне,
Спускайся, соколе, до мене,
Тобі змайструю не просту
Красиву хатку золоту.

— Не квапся, майстре, майструвати
Із золота красиві хати.
Свобода, лет у вишні
Цінніші золота мені.

* * *

Коли я гори залишав,
Я тричі землю цілував,
Яка була мені, як мати.
Коли звільнився від оков,
Я цілував ту замлю знов, —
Своєю правдою крилатий.

ІСКРИ ІЗ СЕРЦЯ

1

Природу мовчки, друже, споглядай,
Вона учитель і живильний рай.
Наповнуй серце думами про вічне,
А помисли дрібненькі відмітай.

2

Земля щаслива на рясні сади,
Багата злаками, смачні плоди.
Коли щасливим, друже, хочеш бути,
Сам дерево ретельно посади.

3

Нехай нуртує сила молода
В твоїй поезії, а не вода.
Вода доцільна в кавунах солодких,
В поезії ж вона — біда.

4

Нагода у житті мені була
Побачити, що гроші — доля зла.
Вони зробили із мого сусіда
Справжнісінького телепня-осла.

5

— Твій вірш приємний, наче легіт з піль,
Але ще прісний, — кажуть звідусіль.
— Ну й що ж! Я лікар, і відмінно знаю:
Живому серцю не потрібна сіль.

6

Був друг у мене. З ним було іти
І легко, й радісно до спільної мети.
Але пішла його дорога вгору —
Й мені його сьогодні не знайти.

7

Повинна книжка бути, як ріка,
Глибока і думками гомінка.
Але, коли води багато в книзі,
Вона, як всохле озеро, мілка.

8

Мені сказали: світ створився вмить,
Як гарна пісня, що в душі дзвенить.
Але я знаю: світ творився довго —
Прекрасну пісню швидко не створить.

9

Приснився сон: закутий у руно,
Я впав у воду, наче у вапно.
Але і там знайшов собі відраду:
З коханою спускаюся на дно.

10

Поет — мисливець, вірші — дичина.
Без крові не убити й кабана.
Своєю кров'ю треба вірш писати,
Щоб в ньому суть дзвеніла, як струна.

11

Належне своїй нації віддай,
І писані закони не ламай.
Якщо вони прокиснуть із роками,
Рішуче їх подалі відкидай.

12

В житті він геній, справжній чоловік,
Від труднощів, як інші, не утік.
Торує шлях народу у прийдешнє
Чим підганяє зледачілий вік.

13

Від грамоти нікуди не втікай,
Учитися в житті не забувай.
Науку подолавши, ставши майстром,
Привітним словом вчителів згадай.

МОЇ ДУМКИ

Мої думки мустангами промчали
Поміж лугів крізь чарівний лісок
В зеніт душі, де золоті причали
Чекають слова, наче ніч зірок.

Смугасте поле, що лежить за лугом, —
Паперу аркуш на моїм столі.
Пером він ораний, неначе плугом,
І борозни рясніють на ріллі.

Я поле засівав оте ночами,
Вкладав своє завзяття молоде.
Зійшли посіви рівними рядами —
Й моя Вітчизна дякує за те.

ГІРСЬКИЙ РУЧАЙ

Уранці будить сині гори,
Біжить, як звір, в далекий край
За сині обрії до моря —
Гірський, розбурханий ручай.

Коли до нього у тривозі
Впадають свіжі ручаї,
Приймає з ласкою в дорозі,
Показує шляхи свої.

А там, за горами, за бором,
Де в сонці ніжиться блакить,
Впадає з ними в синє море,
І мов стальна струна, дзвенить.

ІЗ НАРОДНОЇ МУДРОСТІ

Чому, кощава, зиркаєш на мене
Своїми білими, як лунь, очима?
Я знаю, візьмеш наді мною гору,
Але тебе ніскільки не боюся.
Колись ходила ти в моїх служницях
І слугувала довго і покірно,
Моїх наказів з трепетом чекала,
Коли я слав тебе на ворогів.

Чому на мене, ямо, позираєш
Своїми темними, як ніч, очима?
Я знаю, візьмеш прах мій в темні нетрі,
Закутаєш мене в довічний сон,
Але й тебе я зовсім не боюся.
Колись давно в свої бурхливі роки
Твої долав я легко перепони
На прудконогому, як грім, коні.

Чому, вітрище, люто дмеш на мене?
Можливо, хочеш з ніг мене звалити?
Ти маєш силу, щоб ламати гори,
Вихлюпувать моря на суходоли,
Трощити скелі й дубняки столітні,
І навіть в горах зупинити річку.
Але й тебе я зовсім не боюся,
Мій дух і віра у житті сильніші.

Тому і кажуть, що в світах єдина
Сильніша всіх була і є — людина.

Раїса АХМАТОВА

АЛЬПІНІСТ

Для чого лізти з ранцем на вершину?
Хіба не краще у житті було б
Узяти десь літаючу машину
Й піднятися на глетчеровий лоб?

Але ти лізеш — і немає впину,
Лишаєшся своїх останніх сил,
Торуеш вперто кам'яну стежину
І не шкодуєш, що не маєш крил.

Пролинув час — і ти вже на вершині,
Узяв її зусиллям немалим.
Стоїш, як Бог, у піднебесній сині,
І під тобою хмари, наче дим.

А почалося від тієї днини,
Коли звернув увагу на орла,
Який вгорі сягав крилом вершини,
Що у краю найвищою була.

Відтоді ти із власної охоти
Долаєш схили гір без каяття,
Бо щастя брати непрості висоти,
Бо труд і мужність — це і є життя.

АТЛАНТ

Говориш ти, що на плечах поету
Не втримати Землю — кволий чоловік;
Були атланти, ті несли планету,
Але давно минувся їхній вік.

О, ні!.. Таким догматам я не вірю.
Вони старі, не нашої доби.
Вони не мають сонячної мрії
І творчої тяжкої боротьби.

Коли чужа війна мій люд косила,
Хвороби сікли, наче палаші,
З'являлася в людей не спляча сила,
А сила мужньої великої душі.

Хто спорожнів відвагою, не диво, —
У того повна вітру голова.
Його слова звучать суціль фальшиво,
Фальшивістю наповнені слова.

Я уникаю чину спекулянта, —
Своїх тримаюся незрадних слів, —
Переросла колишнього Атланта
На десять... може, тисячу віків.

Тримаю Землю, на якій пожари, —
Атланта ноша не ляка мене.
Стою, як скеля, й наді мною хмара,
Немов чеченське в'язане кашне.

Я сильна духом, я міцніша криці,
В собі завзяття маю немале.
Упевнена, що Землю на правиці
Всі дні мої триматиму не зле.

ДУМКИ ПРО ХЛІБ

1

Думки про хліб і помисли високі.
Я із ланів чеченських — колосок.
В мені течуть мого народу соки,
Іду-лечу угору до зірок.

Мої лани не мають недороду,
На них добірне виросло зело.
Лани — історія мого народу,
Моєї нації негаснуче тепло.

Народ мій дерся схилами до Неба,
Долаючи сувої чорних хмар.
Він мав свою від прадідів потребу:
Свої лани тримати без почвар.

Їх небо щедро полива дощами,
Дає поживу вчасно і як слід,
Аби хліба своїми колосками
Тяглись до сонця спрагло у зеніт.

Нелегко нам дається з праці мливо, —
І щастя більшого не треба нам.
Мені б на світі, як народна нива,
Своє колосся викохать синам.

Ми в сорок першім рано постаріли, —
Було і слізно, й голодно мені.
Я пам'ятаю, як хліба горіли,
Густі хліба, залишені на пні.

Горіли пироги і паляниці, —
Лежав гарячий попіл на землі.
По крихті хліба, учням блідолицим,
Нам видавали в школі вчителі.

Ми каганець робили із гранати.
Жилося в скруті дітям і вдові,
Коли під танки падали солдати,
Щоб ми були щасливі і живі.

В могилах братських лицарів багато,
Не всіх імення знаємо в краю.
Геройська смерть відважного солдата
Тоді була почесною в бою.

Ми пам'ятаємо усе на світі, —
Без подвигу свободи не було б.
Солдатові, який стоїть в граніті,
Кладе в піdnіжжя квіти хлібороб.

3

...Пора осіння. В жовтім листі гори.
В мого народу радість на лиці.
Густою повінню течуть в комори,
Мов зливки сонця, стиглі пшениці.

Це, сину, щастя. Пам'ятай довіку:
Дорогу нелегку проходить сніп.
Спонуканий бажанням чоловіка,
І ти зрости своїм нащадкам хліб.

Яка б тобі в житті не стала доля;
Який не був би твій тернистий шлях,
Шануй незрушене народне поле
І хліб, що виростає на полях.

Дорідний колос тягнеться угору,
Він має хист — характер не простий.
І ти, як він, без ліні і докору
Тягнись до сонця і, як він, рости.

Май добре серце й висоту пташину,
Де славлять небо клекотом орли.
А в трудний день свій житній кусень, сину,
Із вірним другом рівно розділи.

Магомет МАМАКАЄВ

Ч А С

Бурений мій часе, не квапся шалено
В далекий незвіданий світ.
Дозволь мені бути ще довго поетом,
Тримати свій творчий політ.

Не всі написав ще від серця сонети, —
Багато незроблених справ;
Достоту не вивчив я душу планети,
Життя до кінця не пізнав.

Не всі ще борги я віддав Батьківщині, —
Мілкий, нетривалий мій слід.
Не виклав себе я до денця людині —
Не раз був холодним, як лід.

Затримайся довше, мій часе крилатий,
Не знищуй духовний чертог.
Дозволь до останку, до денця віддати
Чеченцям задавнений борг.

РАНОК НАД АРГУНОМ

Рине Аргун у долину зелену,
Хвиля за хвилею трощать граніт,
Дзвонять у дзвони, шумлять цілоденно —
Створюють пісні політ.

Наша планета багата на дива,
Гляньте, як піниться плесо ріки!
Хвиля Аргуна висока і сива
З неба змиває зірки.

Крають небесний намет блискавиці,
Ліс освітивши на мить.
Бачу: чинари присіли, як птиці,
Плесо на річці блищить.

Грім обізвався і стих неохоче,
Небо грудьми на ріку налягло,
Мов захистити від блискавок хоче
Бурі шаленій на зло.

Чую: клекоче внизу веремія,
Хвилі прискорюють біг,
Наче втікають від лютого змія
Чи доганяють там їх.

Довго стояв і Аргунову мову
Слухав затято, здійнявши бриля.
Сонце на горах з'явилося знову,
Дихає вільно земля.

Хвилею хлюпає радість у серці, —
В роки розлуки Аргун не змілів!
Все, що гнітило донині, тепер це
Я розумію без слів.

Радісно й добре, що в горах світає, —
Затінок ночі пішов від ріки.
Радісно й добре, що хмар вже немає —
В лісі співають пташки.

З осетинської

Ілля ПЛІЄВ

CAPNA

Траву на кручі скубла сарна,
І сяяв глетчер, наче білий птах...
Оте видовище, краса примарна
Стойть і досі у моїх очах.

Ішов я в гори полювати птицю.
Негадано, де густо ясен ріс,
Побачив сарну, і підняв рушницю...
Вона — стойть, — не утікає в ліс.

Зустрівшиесь добрим поглядом зі мною,
В полон мене прихильністю взяла.
Я опустив свою пекельну зброю —
Й вона до мене тихо підійшла.

СОЛОВЕЙ

Кров із рани в солов'я
По перу текла...
Птаху в рідному гаю
Не піднять крила.

Рана зморює, болить,
Очі повні сліз...
А довкола — яснота,
Чисте небо скрізь!

Сумно дивиться на світ,
Змокнув у росі...
Раптом крила підійняв,
На осину сів.

Вітер дмухає в перо,
Із далеких гін...
І останню заспівав
Свою пісню він.

Нузгар БАКАЄВ

* * *

Тебе я бачу часто уві сні, —
Тяжка розлука плаче у мені.

А зійдимось — що робиться зі мною?
Мовчу, як птах на дереві зимою.

Отак завжди: тебе нема — страждаю.
А поряд ти — сказати що не знаю.

ПАМ'ЯТІ БАТЬКА

Тепер він не прийде в досвітню годину,
Привітно не скаже уранці мені:
— Пора, прокидайся... Світанок вже, сину.
Відчинена брама й сідло на коні.

Не буде мій тато возити більш дрова;
Не буде змітати з курятника сніг;
Із ним не вестиметься більше розмова,
І тости не скаже ясніше за всіх.

Сумує за вигоном поле яриці —
На ньому глибока його борозна.
Без нього вертаються з вирію птиці,
Приходить без нього у гори весна.

Мов заново бачу — будує кошару,
Рубає гілляки за тином на пні;
Привозить цікаві покупки з базару
І ділить між дітьми цукерки смачні.

Навчав мене жити розумно і мужньо,
І нині його я тримаюсь межі.
Чогось мені раптом зробилося душно...
Велика скорбота ридає в душі.

Олександр ПУХАЄВ

М И Т Ъ

Чи знає хто, що означає мить?
Це річки сплеск, яка з гори біжить.

Стрімкого часу це одна краплина —
Одна хрупка тоненька волосина.

За мить не встигне прошуміти бук,
А серце в грудях повторити стук;

І не піdnіметься на крила птиця,
Не спалахне у небі блискавиця.

Але за мить в душі, неначе лід,
Образа може залишити слід;

Із верховин велики землетруси
Зірвати можуть глетчери, як буси;

Із хмари дощ упасти може вмить,
Людей і мирну саклю потопить;

Спахнути можуть немалі пожежі,
Знівечити стрімкі мости і вежі;

Ліси згорять довкола і зело —
За мить, неначе їх і не було.

Але небавом інша мить приходить —
І на землі нові буяють сходи.

Чи знає хто, що означає мить,
Яку ніхто не може зупинить;

Яка в житті буває довша року
І залишає борозну глибоку?

Вона краплина часу, і вона
Загадка світу, диво-дивина.

Георгій ДЗУГАЄВ

МОНТЕР

Не страшна нам темрява надворі,
В нашій саклі світло відтепер, —
Прилітають, наче птиці, зорі,
Їх учора запалив монтер.

Можна взяти голку й вишивати;
Можна йти на вулицю в садки, —
Срібено виблискують крислаті,
Золоті монтерові зірки.

Ми свої не зачиняєм двері,
Уночі радієм кунакам.
Де у горах мешкають монтери,
Запевняю: буде світло там.

З інгуської

Магомет-Саїд ПЛІЄВ

ПРЕДКИ

Неначе кляча, що тяжку гарбу
Тягла під ляскіт батога у полі,
Інгуський роде, не одну добу
Ти мав таку в житті нелегку долю.

Коли бувало під пандори гул
В моїх дідів з'являлося багатство,
Розбійники приходили в аул
І забирали їх синів у рабство.

Як люті пси, жорстокі вороги
На рід мій в горах здавна полювали.
І кров'ю повнилися рідні береги,
І матері у розпачі ридали.

Пізнали предки за життя сто бід, —
Криваву різанину і пожежу.
Щоб захищати від полону рід,
Мій дід поставив кам'яницю-вежу.

ЖИВУ ЗАДЛЯ СВОГО НАРОДУ

Якщо тобі, неначе подання,
Даю мізерію, беру багато;
Якщо потрібна грамотність моя,
А я торгуюся, чекаю плати —
Живу даремно, мій народе, я.

Якщо не прагну висоти щодня, —
Холодний серцем до гірського краю;
Якщо свого розсідлую коня,
Насильнику свої пісні співаю —
Живу даремно, мій народе, я.

Якщо мені у чорний день своя
Сорочка близчча, ніж сестри і брата, —
У мене масло й меду сулія,
А ім скуплюся навіть трохи дати —
Живу даремно, мій народе, я.

Якщо шукаю правду навмання,
Слугую ворогу, немов лакуза;
Якщо із себе правлю вахлая
І маю серце й розум боягуза —
Живу даремно, мій народе, я.

Якщо мене надія звеселя
І я на ласку до людей багатий,
Піклуюся про рід свій і поля,
Щодень працюю, щоб був стіл багатий —
Живу, народе, не даремно я.

ЧОГОСЬ БОЮСЯ

Щось сталося із пам'ятю моєю.
В душі великий поселився страх,
З'явилася привиддя над Землею...
Боюся, що планеті прийде крах.

Багато літ землі вже світить сонце...
Чогось боюся, що загине луг,
Що запанує на околі стронцій
І на гостини не приїде друг,

Чогось боюся, що трава поникне,
Людей огорнуть злидні і журі,
І джерело у горах раптом зникне,
І звалиться ув урвище гора.

І не злетить уже орел над гори, —
У попіл перетвориться земля, —
І мертвим стане наше Чорне море,
Майбутніх днів не матиме маля.

Саламан ОЗІЄВ

ЖИТТЯ

Життя шумить, тече рікою,
І береги його круті.
Не все замислене тобою
Здійсниться легко у житті.

Не раз в дорозі доведеться
Тобі упасти із коня,
І в розpacі сльоза проллеться,
Коли ітимеш навмання.

Але не плач, бери вершину,
Гартуй свій дух на радість всім,
В пекельний день, в тяжку годину
Не зраджуй пращурам своїм.

* * *

Мені літа судились не солодкі,
І нині смерть чатує день при дні.
Тому, можливо, що життя коротке,
Прожити двічі хочеться мені.

Настане світлий день, коли усюди
Навіки вмовкне війн кривавий грім.
Обнімуться на всій планеті люди,
І радість завітає в кожний дім.

Перекують усі мечі на рала, —
Гряде щасливий день у далині!..
Тому життя одного дуже мало,
Прожити двічі хочеться мені.

ТЕРЕК

Летиши між гір, немов на крилах,
Долаєш стрімко в горах шлях.
В тобі нуртує грізна сила,
Яка міцніє в берегах.

Коли із гір сповзають скелі
Й беруть в лещата берег твій,
На них, немов на цитаделі,
Ідеш безбоязно у бій.

Метаєшся, як лев, що в пастку
Потрапив з власної вини,
Стаєш сердитим і гривастим,
Дев'яті здиблиюєш вали.

Але безцільно котиши груддя,
Течеш між гір до моря ти...
Допомагати мусиш людям –
У саклях світло засвіти!

Віддай ланам живу вологу,
Зродися в хлібі і росі!
За велечезну допомогу
Спасибі скажемо усі.

ГОВОРІТЬ СЕРЦЕ

Говорить серце: Доки я з тобою,
Працюй, як я, без паузи й покою;

Хоч ноша нелегка, слабує тіло,
Працюй, працюй, допоки кличе діло;

Допоки стукаю незмінно в груди,
Прошкую дорогою, якою ходять люди;

Живи для нації, за неї стій горою,
Працюй, як я, без паузи й покою!.

Саїд ЧАХКІЄВ

O C I H Y

Зелений лист каштанів пожовтів —
Ти не кажи, що наступила осінь.

Летять ключі за море журавлів —
Ти не кажи, що наступила осінь.

Пригасло сонце, помаліли дні —
Ти не кажи, що наступила осінь.

Частіше згадуєш літа шкільні —
Ти не кажи, що наступила осінь.

У небі череди холодних хмар —
Ти не кажи, що наступила осінь.

Погас у серці полюбовний жар —
Ото кажи, що наступила осінь.

ШКАРПЕТКИ

Ішла війна, і ми були в печалі.
Солдати говорили: “Ви — запас!”.
Не відливали нам дзвінкі медалі,
І похоронки слали не про нас.

Тоді й шинелі нам іще не шили, —
Були малими. Гралися “в бої”,
В яких кінці, як правило, щасливі:
Ніхто життям не жертвував своїм.

Нам снилися в голодні, темні ночі
Пухкеники й пахучий коровай.
Тоді, свої ще не протерши очі,
Шептали ми: — Мамусе, їсти дай.

Дай хліба нам хоча малий шматочок,
Не їли ми уже багато днів...
У саклі злидні...
Шмаття від сорочок
Латає мати для своїх синів.

Голубко мамо, дні були гарячі:
Щодень — в колгоспі зранку й допізна.
Вночі тяжке прання штанців дитячих,
Шиття, в'язання...
Йти на все одна.

Нас не лякали труднощі ні горе, —
Уже пізнали приkrість не одну!
Ми, хлопчаки, мчимо у гай під гору,
Щоб там напевне виграти війну.

За ті “дитячі війни” біля дому,
За гру “на смерть”, яка у грищах є,
Не звинувачую ані батьків у тому,
Ані дитинство втрачене своє.

Зимою в саклях ми тепла не мали,
Вітри кричали в ринвах, як сичі.
Достоту хлібом нас не годували,
А мерзли ми удень і уночі.

Дивуюся, як ми не зледеніли,
І як вогонь у серці не погас.
Ночами довго матері сиділи,
Плели шкарпетки фронту — не для нас.

Верблюжу вовну для шкарпеток брали, —
Аби міцними й теплими були.
Ми до кісток зимою промерзали,
Але просить шкарпеток не могли.

Мели сніги на злякані оселі,
В заметах снігу загубилась путь.
Здавалося, то вовняні хурделі
По всій країні матері прядуть.

КОХАННЯ

Осінні медозбори —
У пам'яті лишились;
Світання біля моря —
У пам'яті лишились.
Гірські ведмежі тропи —
У пам'яті лишились...

Траві, гаям і небу —
Я дякую поштиво;
Землі, ланам і горам —
Я дякую поштиво;
Тобі за ласку, мила,
Я дякую поштиво.

Глибока, мов криниця, —
Душа не обміліє;
Налита світлом сонця —
Душа не обміліє;
Допоки я кохаю
Й живу на рідних горах —
Душі не обміліти.

Гріхан ГАГІЄВ

НЕНЕ МОЯ

Нене моя, ти ніколи поем не писала,
Та мудріших поетів, як ти, ще нема.
Ти облудного слова в житті не сказала —
Чесне слово для тебе, що правда сама.

Робиш діло своє не для галасу, нене;
Чесним людям відчинені двері в твій дім;
Не робила ти діло ніколи погане,
І щедроти не гасли у серці твоїм.

Римувати не вмієш, а в нашій окрузі
Не знайти пісняра, щоб мав душу, як ти.
Пам'ятаю, казала: “Не гребуйте, друзі,
Не забудьте до мене на свято прийти”.

Край піснями твоїми міцний і багатий, —
Не зрівняти з моїми, — не та у них кров.
І тому я боюся тобі їх читати,
Хоч, здається, рядок повноцінний знайшов.

НЕМАЄ СПОКОЮ

Звідкіль на мене впало оте лихо,
Що вранці влізло в мою душу тихо?

Дивлюся, сонце, як велика ватра...
А раптом сонце та не зійде завтра?

Світає, день бреде уже горою...
А раптом днень покриється імлою?

Дитина плаче, котиться слізина...
А раптом інша заріда дитина?

Сказав хтось слово чорне, недолуге...
А раптом слово оте скаже вдруге?

А раптом друг мій у путі спіткнеться?
А раптом серце друга розірветься?

Отак щоденно крилами лопоче
В душі неспокій... Що від мене хоче?

Удень підхльосне, уночі розбудить...
Немає спокою, нема й не буде.

ВИШНІ ЦВІТУТЬ

Подивіться, люди, —
Вишні цвітуть!

Обніміться, люди, —
Вишні цвітуть!

Покохайте гори —
Вишні цвітуть!

Скиньте з вікон штори —
Вишні цвітуть!

Не кривіть душою —
Вишні цвітуть!

Будьте справедливі —
Вишні цвітуть!

Ахмет ХАМХОЄВ

* * *

Час — безжалільний суддя.
Він ретельно всіх судить,
І найбільше отих,
В кого “якось та буде”.

Коли б наші батьки
Так собі говорили,
Чи багато б добра
Вони в світі зробили?

Якби йшли до мети
Без страху і без втоми
І в дорозі вели
Не про неї розмови,

Як пізніше могли б
Безпомилково їх діти,
Де добро, а де зло —
У житті зрозуміти?

* * *

Поглянь, як радісно навкіл!.. —
Весна іде, шумить рікою.
Поглянь, як радісно навкіл!.. —
Земля вкривається травою.

Поглянь, як радісно навкіл —
Шпаки виспівують на вітті.
Поглянь, як радісно навкіл —
З-під снігу крапельки блакиті.

Поглянь, як радісно навкіл —
Бруньки прокинулись зелені.
Поглянь, як радісно навкіл —
Листочки блискають на клені.

Поглянь, як радісно навкіл —
Щебечуть іволги й синиці.
Поглянь, як радісно навкіл —
Хвалу весні складають птиці.

ВЕСНА

Де достигають в травах роси
І громівниці лине бас,
Свої заплівши пишні коси,
Ти, весно, знову йдеш до нас!

Нам твій прихід в житті жаданий, —
Тебе стрічали вже не раз.
Тобою ми лікуєм рани,
Ти, весно, знову йдеш до нас!

Вдяглися в біле вишні й груші,
Цвітуть сади у добрий час —
І молодіють людські душі —
Ти, весно, знову йдеш до нас!

Сліпий душею лиш не бачить
Землі гористої окрас.
Як завжди гарна й неледача
Ти, весно, знову йдеш до нас!

Хамзат ОСМІЄВ

МОЯ ЗЕМЛЯ

Я автохтон гірського краю,
Моя земля, немов зоря.
Її кордони омивають
Гірські озера і моря.

Моя земля із тьмою в герці,
Живе одвіку у борні.
Вона уся в моєму серці,
І легко з нею жить мені.

ЛЮДИ МОГУТНІ

Нас дивують велетенські гори,
Надвисотні вежі, тиха оболонь,
Безкінечні Всесвіту простори,
І гірські обвали, і вогонь.

Нас дивують блискавиці й злива,
Що в долину каламуть несе.
Люди — ось найбільше диво.
Незображенне диво, диво над усе.

ОСІНЬ

Нагально підійшла до мене осінь
І висіяла срібла пелену.
Біліють скроні й серце у тривозі,
Але ще вірю у свою весну.

Незрадно вірю в щедрість Батьківщини,
У світлий день, в потугу запальну.
Досвітні бачу сонячні вершини,
Звитяжні справи й мудрість не одну.

Я вірю в рідне слово, як у диво, —
Щасливий тим, що слів отих — рійба.
В народ свій вірю, у духовні ниви,
Де визрівають золоті хліба.

Хаджі-Бекер МУТАЛІЄВ

* * *

Може, ѿ з вами вже таке було...
Повернувшись з чужини додому,
І у саклі радісне тепло
Огорнуло мене ніжно знову.

Обігріло, як було колись —
Зогрівала ніжністю матуся...
Рідний краю, гір незламна вись,
Я тобі у вірності клянуся.

З карачаївської

Ахмат КУБАНОВ

М.Ю.ЛЕРМОНТОВУ

Одинокий постріл пролунав нараз,
В дощову погоду розбудив Кавказ.

У тяжкій зажурі гори й журавлі —
Молоду людину вбили на землі.

Наче наречена — молода сосна,
В узголів'ї плаче, слізози ллє вона.

Постаріли гори й ниви між дібров, —
Несусвітний злочин кару обійшов.

Навкруги на горитиша налягла,
Тільки стукіт серця чується орла.

За гаряче серце та за пісні згук
Вічним постаментом став йому Машук.

Зло й добро схостили ковані шаблі,
І Поет не пада — б'є чолом землі.

ДВОЛИКИЙ

Змія, природі завдяки,
Два в роті має язики,

І корінь в них один, великий.
А в тебе, янусе дволикий?

Завжди показувати звик
Ти підлабузливий яzik.

Але достату кожен знає:
Два кореня яzik твій має.

Один — розмножувати зло,
А другий, наче помело,

Негідні замітать сліди,
Сухеньким вийти із води.

Мікаел ЧИКАТУЄВ

ОРЛИ

У небі рідного Кавказу
Побачиш, може, не одразу,

Де хмари в сонці розцвіли,
Ширяють радісно орли.

У час вечірній, в тихий ранок
Вони — краса моїх горянок,

Вони — пориви юнака,
Вони — і пісня співака,

Вони — і спогади крилаті,
І світлі помисли затяті,

І світ привільний, добрий світ,
І пісні щирої політ.

В печерах, де гадюк дорога,
Холодний морок і волога,

Орли ніколи не живуть —
У небі завжди їхня путь.

Орлині гнізда на вершині,
Де копошаться хмари сині.

Орли відважні у бою
За край свій і блакить свою.

Якщо від рани помирають,
То тільки там, де хмари грають.

Не смерть страшна їм, а полон.
Свобода для орлів — закон.

Муса БАТЧАЄВ

ДОБРИЙ ДЕНЬ, МОРЕ!

День добрий, синє море! Драстуй, диво!..
Від подиву аж дух мені забило.

Не раз ти снилося у давнину,
Та про таку й не мислив ширину!

Легенъко, наче чайчину пір'їну,
Ти кораблі несеш з країни у країну.

Коли надмірно у тобі снаги,
Ти нишиш скелі, топиш береги.

Мені здавалося у роки ранні,
Що я і зростом, і нутром з титанів.

Але тепер, коли тебе уздрів,
Який – бо я маленький — зрозумів.

З абазинської

Бемурза ТХАЙЦУХОВ

СИВИНА

Сивенька мати міцно спала —
Текло волосся, мов ріка.
У ньому лагідно купалась
Малої донечки рука.

Крізь пальці доня пасмо щідить,
З волоссям бавиться вона.
Колись в житті своїм оцінить
І зрозуміє все до дна:

Чому сивизна проростає,
Хоча не сіють, як зерно,
І білим полум'ям палає
Віддаленілих літ горно.

Немає терезів на світі,
Щоб зважить матерні діла,
Її жалі, що в повнолітті
До сивизни пережила.

З аварської

Расул ГАМЗАТОВ

* * *

Ламають голову собі мужі,
Надія душу на життя не гріє:
Великий Каспій вже на рубежі
Своєї смерті — з року в рік міліє.

Але мені така печаль чужа —
Великий Каспій зникнути не може.
Міліє людська золота душа —
Й найбільше це мене в житті тривоже.

* * *

Не стій перед моїм вікном.
Ти — слон, а не маленький гном.
Зійди з очей, ану, бігом!
Не стій перед моїм вікном.

Мені, де небо голубе,
Орел помахує крилом,
А бачу, бовдуре, тебе.
Не стій перед моїм вікном!

З вірменської

Сільва КАПУТІКЯН

ВЕЧІР ПАМ'ЯТІ

Пам'яті А.Ісаакяна

Моя болить тобою голова.
Сьогодні мушу розказати про тебе.
А що скажу? Які знайду слова,
Щоби мені не дорікало Небо?

Пусті слова — холодні блищаки!
Тирадна мова для промов — безлика.
Як написати сонячні рядки,
Щоб ти устав на повний зрист, Великий?

Хотіла б так повідати усім,
Щоб ти, як був, таким явився миру
І до вірмен зайшов у кожен дім,
Й вони усі тебе вітали б широко.

А потім, де між гір тече вода,
Усівши на стільці, немов на троні,
Тебе до спогадів вертала Гегерда
І тим щасливий був би ти уповні.

Але мовчиш ти... Як сказать мені?
Шкодую: голосу не записали.
Отак мовчить уславлений Ані,
Якого вороги закатували.

Хотілося б сказати, щоби знов
Ти жив між нас і завжди був із нами;
Щоб міг побачити красу будов,
Яких своїми возвели руками.

Щоб між народами проклав мости
Гостиності, братерства і сумління;
Щоб в нашім серці відзеркаливсь ти
На всі прийдешні наші покоління;

Щоб ми тебе побачили між нас
Таким, як був — духовністю крилатим,
Щоб дихала тобою повсякчас
Вірменія — наш рідний край багатий.

ГОЛОС ЕРЕВАНА

Наче зірка, яка мерехтить в далині,
Голос твій, Єреване, на вищій струні.

Ти як дзвін храмовий, що снаги додає,
З білих бань наших гір дзвониш в серце мое.

І, здається, відомий із давніх давен,
І говориш правдиво про долю вірмен.

До осель робітничих щоднини іди,
Як із праці вертаються люди туди.

Чисте слово їм рідне і пісню неси,
Хай звучать, не маліють твої голоси.

Як, буває, владує в країні біда,
Ти — з комори Macісу підземна вода.

Може, пісня наставить людину на шлях,
Що давно загубилась в далеких світах.

У країні чужій, де живе й нині брат,
Хай почує зангу, мов закличний набат.

Хай згадають дідів своїх радісний спів,
І вертаються всі до своїх берегів

У чужій — чужині мають долю гірку,
Рідна мова чужою стає юнаку.

Слову рідному сили побільше додай,
Про вірменське нагір'я братам нагадай.

Порозігнаний горем лихої пори,
Ти народ мій вірменський докупи збери.

З грузинської

Рене КАЛАНДІЙ

П'ять цвяшків

Б.Пастернакові

Не було маленьких цвяшків
і десь опівночі
він потурбував п'яного шевця
добрий чоловіче
пробачте
дайте п'ять маленьких цвяшків

і коли добра людина
виповнена запахами горілки
і цибулі
на долоні принесла п'ять цвяшків
почав робити рамку для портрета

а потурбувавши поетову тінь
забив п'ять цвяшків

пізніше поетові
з утомленим обличчям
снилися цвяшки
п'яного шевця
із добрим серцем.

Зміст

<i>Транзит поезії крізь час і простір.</i>	
Н.Чухонцева	3
З англійської	15
Семюел Тейлор КОЛРІДЖ	15
Старий мореплавець	15
Джордж Ноел Гордон БАЙРОН	16
Ридаєш ти	16
Шильйон	17
Безсонних сонце	18
Персі Біші ШЕЛЛІ	19
Пісня англійцям	19
Озімандія	21
Світові мандрівники	22
Альфред ТЕННІСОН	23
Орел	23
Джон КІТС	24
Коник і цвіркун	24
Генрі Водсворт ЛОНГФЕЛЛО	25
Excelsior	25
Стріла і пісня	27
Аллан РАМЗЕЙ	28
На пам'ятник поетові Батлеру	28

<i>З англійської народної творчості .....</i>	29
Лимерики	29
Аби та коли б	40
Суша та океан	40
Постійне бажання	40
Прислужник	41
У дощову погоду	41
Королівський похід	41
Шість пенсів	42
Ухналь і підкова	43
Під горою	43
Пригода	44
Мудрець	45
Слава	45
Мовчуни	45
Мала	46
Твірдадід і Твірдадум	46
Диваки	47
Чесно кажу	47
Давним-давно	47
Хлопчик Віллі	48
Порося	48
Переполох	49
Полі, постав чайник!	49
Ключ від королівства	50
Про ворону Джім Кроу	51
Пожежа в горах	51
<i>Епітафії .....</i>	52
Дж.Г.Локкарт	52
Лордові	52

Дж.Мортон	52
Людоїдові	52
З німецької	53
Йоганн Вольфганг ГЕТЕ	53
Знайшов	53
Прометей	54
З угорської	56
Гарбар ДЕВЕЧЕРІ	56
Вечір Тіноді у Шарварі	56
Зі словацької	58
Андрій СЛАДКОВИЧ	58
Нітра	58
З чеської	59
Франтішек НЕХВАТАЛ	59
Хвиля	59
З польської	60
Леопольд СТАФФ	60
Березень	60
Випадок	61
Вернуся звідти...	62
На ставку	63
До музи	64
Міст	65
Юліан ТУВІМ	66
«Із залишками молодості що робити?...» ..	66
Антоні СЛОНИМСЬКИЙ	67
Блокнот	67

Могила невідомого мешканця Варшави	68
У дорозі	70
Станіслав МІСАКОВСЬКИЙ	71
На кордоні	71
Із духу суперечливості	72
Не звертай з вибраної дороги	73
Розстріл	74
Не забудь себе	75
Він появився	76
Вторгнення землі	77
Надзвичайне становище	77
Незабаром кожен стане богом	78
Минуле	79
Вірш	80
З болгарської	81
Іван ПЕЙЧЕВ	81
Кохання	81
Кирил Христов ГОНЧЕВ	83
Спадщина	83
Борислав ГЕРОНТИЄВ	85
Шумен	85
Нела ДАНЧЕВА	86
Дума про Аспаруха	86
Коловорот	87
Літо	88
Огнян СПИРИДОНОВ	89
Мандрівник	89
Слід	90
Ряжені	91

Цоньо ПАЛАЗОВ	92
Синівське	92
Младен ПРОДАНОВ	93
Партизанська мати	93
Зима	94
«Була за волю боротьба...»	95
«Пізне літо. Сива нива...»	96
«На столі чекає...»	97
Славчо НИКОЛОВ	99
Тридцять років	99
Снегжина КРАЛЕВА	100
«Як витягти тебе...»	100
Роза БОЯНОВА	101
Над аркушем	101
Мовчання	102
Червоні коні	103
Іліана СТОЯНОВА	104
Весняний настрій	104
«Я не стріляю шротом...»	105
«Не женіть моого Пегаса...»	106
Даніела ЙОСИФОВА	107
«Коли придаю крила...»	107
Антонін ГОРЧЕВ	108
Зимове яблуко	108
Саліс ТАДЖЕР	109
«Тобі душа болить...»	109
Желязко ЖЕЛЯЗКОВ	110
Думка при утомі	110

<i>З білоруської</i>	111
Франциск БОГУШЕВИЧ	111
Шукачі правди	111
Адам ГУРИНОВИЧ	112
«Ми завдячні щиро...»	112
Тетка	113
«Дайте орлі мені крила...»	113
Максим БОГДАНОВИЧ	114
Моя душа	114
Дід	115
Сонет	116
«Вже досить, друзі, душу гризти...»	117
«Браття, ставаймо до бою...»	118
Озеро	119
Тріолет	120
Ворона й чиж	121
Максим ТАНК	122
Пісня куликів	122
Хто їде там?	126
Журавель та чапля	127
Якуб КОЛАС	130
Ліс	130
<i>З російської</i>	131
Микола НЕКРАСОВ	131
«Вслухаючись в пекельну даль...»	131
Йосип МАНДЕЛЬШТАМ	132
«Нам не кажутъ, де ми і де можемо бути...»	132
«Я поблизу Кольцова...»	133

«Я про себе повідаю шепотом...»	134
Казино	135
«Я маю тіло — що робити з ним...»	136
«Були очі гостріші коси...»	136
«Квартира тиха, як залога...»	137
«Падіння з висоти — супутник страху...»	139
«Яка це вулиця?...»	140
Анна АХМАТОВА	141
«Не дивина, що похоронним дзвоном...» ..	141
«Коли б ви знали із якого сміття...» ..	142
«Не з тими я, хто втік із краю...»	143
«Забудуть? — Ось чим здивували!...»	144
Борис ПАСТЕРНАК	145
«Хотів би у всьому дійти...»	145
Марина ЦВЕТАЕВА	147
«Моїм віршам, що написала рано...»	147
Федір СОЛОГОУБ	148
Собака сивого короля	148
Микола РУБЦОВ	149
Коза	149
Горобець	150
Ведмідь	151
Ворона	152
Василь ФЕДОРОВ	153
Над струмком	153
Іван МІНТЯК	154
«На лоні всесвіту не тісно...»	154
«Далеко ти...»	155
Німий	156

Олексій МІШИН	157
Я звідти	157
З єврейської	158
Аврам КАЦЕВ	158
З поетів кавказьких націй	163
З чеченської	163
Хусейн САТУЄВ	163
«Валили з ніг мене вітри похмурі...»	163
«Коли б свободу слова мав...»	164
«Прийшов у гори я...»	165
Море	166
Софія Перовська	167
Бажання	168
«Сліпому барду...»	169
Коріння	170
Саїд БАДУЄВ	171
Сон гори	171
Магомет СУЛАЄВ	172
Квітка	172
Бій за сонце	173
«Спішить до моря річка гомінка...»	174
«Під вікном моєї хати...»	175
Сокіл	176
«Коли я гори залишав...»	177
Іскри із серця	178
«Мої думки...»	182
Гірський ручай	183
Із народної мудрості	184

Раїса АХМАТОВА	186
Альпініст	186
Атлант	187
Думки про хліб...	189
Магомет МАМАКАЄВ	192
Час	192
Ранок над Аргуном	193
З осетинської	195
Ілля ПЛІЄВ	195
Сарна	195
Соловей	196
Нузгар БАКАЄВ	197
«Тебе я бачу часто уві сні...»	197
Пам'яті батька	198
Олександр ПУХАЄВ	199
Мить	199
Георгій ДЗУГАЄВ	201
Монтер	201
З інгуської	202
Магомет-Сайд ПЛІЄВ	202
Предки	202
Живу задля свого народу	203
Чогось боюся	204
Саламан ОЗІЄВ	205
Життя	205
«Мені літа судились не солодкі...»	206
Терек	207
«Говорить серце...»	208

Саїд ЧАХКІЄВ	209
Осінь	209
Шкарпетки	210
Кохання	213
Гріхан ГАГІЄВ	214
«Нене моя...»	214
Немаю спокою	215
Вишні цвітуть	216
Ахмет ХАМХОЄВ	217
«Час — безжалійний суддя...»	217
«Поглянь, як радісно навкіл!..»	218
Весна	219
Хамзат ОСМІЄВ	220
Моя земля	220
Люди могутні	221
Осінь	222
Хаджі-Бекер МУТАЛІЄВ	223
«Може, й з вами вже таке було...»	223
З карачаївської	224
Ахмат КУБАНОВ	224
М.Ю.Лермонтову	224
Дволикий	225
Мікаел ЧИКАТУЄВ	226
Орли	226
Муса БАТЧАЄВ	228
Добрий день, море!	228
З абазинської	229
Бемурза ТХАЙЦУХОВ	229

Сивина	229
З аварської	230
Расул ГАМЗАТОВ.....	230
«Ламають голову собі мужі...»	230
«Не стій перед моїм вікном...»	231
З вірменської	232
Сільва КАПУТІКЯН	232
Вечір пам'яті	232
Голос Єревана	234
З грузинської	236
Рене КАЛАНДІЙ	236
П'ять цвяшків	236

Літературно-художнє видання

Василенко Микола Олександрович

Транзит самоцвітів

Переклади

Передмова і ред. Н.Д. Чухонцевої
Технічний редактор: Н.М.Лях

**Портал «Просвіти» Херсонщини
у мережі Інтернет:
<http://prosvilib.at.ua>**

Видавничий центр “Просвіта”
Свідоцтво №23495820 від 20 квітня 1995 р.
03150 м. Київ, вул. А.Барбюса, 51/2

Філія ВЦ “Просвіта”
73000, м. Херсон, пл. Шевченка, 1
E-mail: oleksuk_prosvita@ukr.net, т. 8-093-612-95-40

Здано в набір: 12.10.2011. Підписано до друку 10.01.2012.
Формат 60x84 1/16. Друк різографія. Папір офсетний.
Умовн. друк. арк. 15,5. Наклад 100 прим.